

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน
โรงเรียน โลกสำราญวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ในครั้งนี้ ผู้วิจัย
ได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. วินัย

1.1 ความหมายของวินัย

1.2 ความสำคัญของวินัย

1.3 ประเภทของวินัย

2. ความรับผิดชอบ

2.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

2.2 ความสำคัญของความรับผิดชอบ

2.3 ประเภทของความรับผิดชอบ

3. การเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน

3.1 คุณลักษณะของควมมีวินัยในตนเอง

3.2 รูปแบบการเสริมสร้างควมมีวินัยให้แก่ักเรียน

3.3 วิธีการเสริมสร้างวินัยให้แก่ักเรียน

3.4 การเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน

3.5 ลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

6. บริบทของ โรงเรียน โลกสำราญวิทยา

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. วินัย

ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนให้ขึ้นไปตามจุดมุ่งหมายที่คนเห็นว่ามีค่าทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับวินัยที่มีอยู่ประจำตัวของบุคคลแต่ละคนทั้งนั้น และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับวินัย ดังนี้

1.1 ความหมายของวินัย

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของวินัย ไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540 : 20) ได้ให้ความหมายของวินัยไว้ว่า วินัย หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่ช่วยให้สามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตามระบบระเบียบเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ซึ่งคนส่วนมากเห็นว่าวินัยเกิดจากการดูแลควบคุมในระยะที่เด็กยังเยาว์ การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีและการแนะนำบอกกล่าวด้วยเหตุผล โดยรู้สึกว่าคุณต้องนับว่าเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อสร้างความเคยชินที่ดีและเกิดความเต็มใจที่จะปฏิบัติตาม ส่วนมากการใช้วินัยภายนอกมักเกิดในลักษณะภาวะจำยอมเกรงกลัวอำนาจ และการลงโทษ มักถูกควบคุมให้ปฏิบัติหรือเสริมแรง เช่น ให้รางวัลหรือลงโทษให้เด็กตกอยู่ในภาวะจำใจและไม่เต็มใจ

วิชย วงษ์ใหญ่ (2541 : 3) ได้ให้ความหมายของวินัย คือ คุณลักษณะจิตใจและพฤติกรรมที่ช่วยให้บุคคลนั้นสามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตามระเบียบกติกาสังคมเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2542 : 8) ได้ให้ความหมายของวินัย คือ ระบบระเบียบทั้งหมดของชีวิตและสังคมมนุษย์ซึ่งจะตั้งอยู่ได้ดีเป็นผลสำเร็จได้ต้องอาศัยความเข้าใจพื้นฐาน คือ ต้องมองวินัยโยงกับธรรม (ธรรม คือ ความจริงของสิ่งทั้งหลายที่มีความเป็นเหตุเป็นปัจจัยของสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้น โดยเป็นเหตุเป็นผลแก่กัน) วินัยจึงมีที่มาจากกฎธรรมชาติที่นำมาวางเป็นกฎในหมู่มนุษย์

พนัส หันนาคินทร์ (2542 : 38) กล่าววินัย หมายถึง การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ คำสั่ง กติกา และกฎหมาย ตามที่สังคมได้วางไว้ หรือกลุ่มใดตกลง อันจะนำมาซึ่งความสงบสุข ความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคง และความปลอดภัย

สินีนาฏ สุทรจินดา (2543 : 16) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วินัย คือ ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวังไว้ โดยเกิดจากความสำนึกว่าเป็นค่านิยมที่พึงงาม แต่ทั้งนี้จะต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นผลที่ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองและบุคคลอื่นในอนาคต และต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองและบุคคลอื่น โดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคมและสิทธิของผู้อื่น

ธิติมา จักรเพชร (2544 : 10) กล่าวว่า วินัยในตนเอง คือการที่บุคคลไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นผลให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองในอนาคต หรือการไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวและสิทธิของผู้อื่น รวมทั้งหมายถึงการที่บุคคลนั้นกระทำการที่ตนไม่ย่อหย่อน แต่การกระทำนั้นช่วยให้ความต้องการและสิทธิของบุคคลอื่น ๆ ได้รับการตอบสนองหรือกระทำในสิ่งอันเป็นผลให้ผู้นั้นประสบผลสำเร็จในอนาคต

พุลสวัสดิ์ นาคเสน (2544 : 21) กล่าวว่า วินัย หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับของสังคม ดังนั้นการส่งเสริมวินัยให้แก่นักเรียนจึงควรครอบคลุมถึง การส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้สามารถประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบแบบแผน และข้อบังคับของโรงเรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสม

กล่าวโดยสรุป วินัย หมายถึง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่มีอยู่ในตนเองของคน ที่แสดงพฤติกรรมออกมาให้อยู่ในกรอบ กฎ ระเบียบ แบบแผนของสังคม โรงเรียน ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคม รู้จักควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบ กติกาของสังคม ไม่ทำอะไรตามใจตนเอง โดยคำนึงถึงเหตุผลและมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ

1.2 ความสำคัญของวินัย

ได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของวินัยไว้หลายท่าน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 21 ; อ้างอิงจาก พุลสวัสดิ์ นาคเสน. 2544 : 10) กล่าวว่า ความสำคัญของวินัย มี 3 ประการ คือ

1. เป็นเครื่องมือที่จะช่วยปลูกฝังสิ่งที่พึงงาม ที่เหมาะที่ควรให้ศึกษา โดยการประพฤติปฏิบัติ
2. เป็นการเตรียมตัวนักเรียนให้เป็นพลเมืองดี สามารถปกครองตนเองได้ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
3. เป็นการรักษาชื่อเสียงและเกียรติภูมิของ โรงเรียนให้สมกับเป็นสถาบันการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540 : 5-6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวินัย ไว้ดังนี้

1. ด้านครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นวินัยภายนอกหรือวินัยภายในตนเองย่อมก่อให้เกิดความไว้วางใจเชื่อมั่นระหว่างสมาชิก ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว โดยเฉพาะสมาชิกผู้เยาว์ของครอบครัว เมื่อเติบโตขึ้นจากครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีย่อมเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี มีความมั่นคงทางจิตใจ กล้าที่จะเรียนรู้และปรับตัวในสิ่งใหม่ ๆ อันจะเป็นกำลังที่สำคัญในการช่วยพัฒนาประเทศสืบไป

2. ด้านสังคม เมื่อกลุ่มคนในสังคมมีการรักษาระเบียบวินัย เคารพกฎเกณฑ์ของสังคมร่วมกัน เช่น การรักษาสาธารณสมบัติ การเคารพและไม่ล่วงเกินสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตามประเพณี แบบแผนปฏิบัติของสังคม ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

3. ด้านเศรษฐกิจ ในสภาพสังคมไทยปัจจุบันที่มีการดำเนินงานทางธุรกิจอย่างรวดเร็วโดยใช้เทคโนโลยีสื่อสารเป็นเครื่องมือ เวลาจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง ซึ่งผู้ดำเนินการทางธุรกิจจะต้องรักษาและใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ดังนั้นการมีวินัยตรงต่อเวลาจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนั้นการมีวินัยในตนเองเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ในการดำเนินงานทางธุรกิจก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยมีความเจริญเติบโตเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

4. ด้านการเมือง การที่ประชาชนในสังคมไทยปัจจุบันมีความเคารพ ยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่แตกต่างไปจากตน และตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในฐานะประชาชนอย่างกว้างขวางรวมทั้งการบริหารราชการแผ่นดินด้วยความซื่อสัตย์สุจริตของนักการเมืองฝ่ายรัฐบาล และการหมั่นตรวจสอบการบริหารงานของคณะรัฐบาลอย่างใกล้ชิดด้วยความตระหนักในหน้าที่ของพรรคฝ่ายค้านอย่างแท้จริง สิ่งเหล่านี้เป็นวินัยในตนเองที่สำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาทางการเมืองของประเทศเป็นไปได้อย่างง่ายดาย

ณัฐพร สตาภรณ์ (2540 : 21) กล่าวว่า ความมีวินัยนั้น เป็นเป้าหมายที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นในเด็ก คงอยู่และพัฒนาขึ้นไปในระดับเยาวชน และติดตัวไปจนตลอดชีวิต เพราะว่าวินัยนั้นเป็นเครื่องกำหนดทิศทางให้กับสมาชิกในสังคมได้ยึดถือ และประพฤติปฏิบัติในแนวทางเดียวกันเพื่อความสงบเรียบร้อยของส่วนรวมหากปราศจากวินัยแล้วการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมแต่ละกลุ่มก็จะวุ่นวายสับสน เนื่องจากแต่ละคนมีความแตกต่างกันในทุกด้าน

แต่หากทุกคนในสังคมมีวินัยที่เกิดขึ้นจากจิตใจของตนเอง คือมีวินัยในตนเองก็จะทำให้บุคคลนั้นทำอะไรด้วยความมีเหตุผล มีความอดทน สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง คือมีความเชื่อมั่นในการกระทำความคิด ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมและหมู่คณะ และเป็นผู้ที่สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งนอกจากจะทำให้ตนเองสามารถดำรงชีพได้อย่างมีความสุขแล้วยังเป็นการช่วยพัฒนาสังคมให้ดียิ่งขึ้นด้วย

สินีนาฏ สุทรจินดา (2543 : 35) กล่าวว่า วินัยจะช่วยกำหนดทิศทางให้สมาชิกในสังคมประพฤติปฏิบัติในแนวทางเดียวกันเพื่อความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม ถ้าหากปราศจากวินัยแล้วการอยู่ร่วมกันในสังคมแต่ละกลุ่มก็ย่อมจะวุ่นวายสับสน เพราะแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านการศึกษา ความรู้ จิตใจ การอบรมเลี้ยงดู และความต้องการในด้านต่าง ๆ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันถ้าคนในสังคมนั้น ๆ มีวินัยในตนเองจะทำให้บุคคลนั้นมีความประพฤติที่มีเหตุผล มีความอดทน มั่นคงทางอารมณ์และเป็นผู้มีจริยธรรม ซึ่งจะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข การพัฒนาวินัยในตนเองแก่เด็กและเยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะช่วยให้เด็กหรือเยาวชนรู้จักดำเนินชีวิตของตนอย่างถูกต้อง มีเหตุผล และเลือกทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไม่สร้างปัญหาให้แก่สังคมที่ตนอยู่และช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย

ชิตินา จักรเพชร (2544 : 19) กล่าวว่า การปลูกฝังความมีระเบียบวินัยในตนเองซึ่งเป็นวัฒนธรรมของสังคมให้แก่เด็ก จะช่วยให้เด็กมีลักษณะดังนี้

1. เรียนรู้มาตรฐานการกระทำหรือพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ
2. มีวุฒิภาวะทางด้านต่าง ๆ เพื่อให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพที่ดี เช่น เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความสามารถในการพึ่งตนเอง มีความสามารถในการควบคุมตนเอง เป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ และอดทนต่อความคับข้องใจได้

3. มีมโนธรรมที่ดี มีศีลธรรม

4. มีความปลอดภัยทางอารมณ์

กร กองสุข (2548 : 16) กล่าวว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีวินัยจะช่วยให้สามารถปรับพฤติกรรมในการแสดงออกให้ดีขึ้น มีบุคลิกภาพที่ดี มีความมั่นคงทางจิตใจกล้าแสดงออก มีความซื่อสัตย์ มีเหตุผล อดทน พึ่งตนเองได้ ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมได้ดี สามารถพัฒนาสังคมให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งจะเกิดสังคมคุณภาพที่มีคุณธรรมและจริยธรรมไปรุ่งโรจน์ รับผิดชอบต่อบ้านเมืองด้วยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า เสริมสร้างวินัยให้เกิดขึ้นกับเด็กมีความสำคัญในฐานะที่เป็นการถ่ายทอดการเรียนรู้ วิธีการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมของสังคมของเขา เพื่อให้มีพฤติกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงตนเองและผู้อื่นด้วยการสร้างวินัยในตนเองซึ่งจะช่วยให้เขาได้กระทำในสิ่งที่สังคมยอมรับ เพื่อเขาจะได้มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น และจะเป็นสิ่งที่เขารู้สึกพอใจด้วยเช่นกัน

1.3 ประเภทของวินัย

ได้มีนักการศึกษากล่าวไว้ดังนี้

พินัส หันนาคินทร์ (2542 : 153) ได้กล่าวถึงวินัย ซึ่งเกิดขึ้นจากการรู้จักปกครองตนเอง การกระทำตามระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของผู้ปฏิบัติ คือ นักเรียน โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. วินัยเย็บขาดแบบทหาร คือ การใช้ความกลัวเป็นเครื่องมือ ทั้งนี้เพราะนักเรียนทำความดีเพราะกลัวถูกลงโทษวินัยชนิดนี้ตรงกับสุภาษิตที่ว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” ซึ่งเมื่อนักเรียนทำผิดจนเป็นนิสัยแล้วต่อไปภายหน้าจะติดนิสัยไม่ทำความชั่วแต่ก็มี ผู้ไม่เห็นด้วยโดยอ้างว่าเป็นการผิดหลักการประชาธิปไตย

2. วินัยแบบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน แนวคิดนี้ถือว่า เมื่อนักเรียนได้ทำสิ่งที่ตนสนใจแล้ว ปัญหาเรื่องวินัยก็จะไม่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่โรงเรียนจะใช้เพื่อแก้ปัญหาของนักเรียน

3. วินัยที่เกิดจากการรู้จักความรับผิดชอบ และเกียรติของตนเอง มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนมีความประพฤติดี โดยพยายามสร้างให้นักเรียนนับถือเกียรติของตน รู้จักรับผิดชอบต่อการรักษาเกียรตินั้น

ธิติมา จักรเพชร (2544 : 9) แบ่งวินัยออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วินัยในตนเอง (Self-discipline) หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการที่ปฏิบัติเพื่อบังคับตนเองให้ปฏิบัติตาม ถ้านักเรียนมีวินัยในตนเองแล้วก็จะลดปัญหาในด้าน การปกครองนักเรียนได้เป็นอย่างมาก โรงเรียนไม่จำเป็นต้องออกข้อบังคับ ระเบียบการควบคุมให้มากมายและการปกครองก็จะสะดวกสบาย เพราะตนเองจะต้องรู้จักควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้บรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางได้อย่างสุขสบาย รู้จักรับผิดชอบต่อปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

2. วินัยเพื่อส่วนรวมหรือวินัยสำหรับหมู่คณะ (External Authority Discipline) หมายถึง วินัยที่ออกมาจากอำนาจภายนอก เพื่อบังคับให้ส่วนรวมปฏิบัติตาม ให้เกิด

ความเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น วินัยส่วนนี้จะต้องตั้งกฎเกณฑ์เป็นแนวทางกลาง ๆ ให้ทุกคนสามารถปฏิบัติตามได้ เช่น วินัยในการแต่งกาย วินัยในเรื่องการทำความเคารพ ซึ่งมีข้อดี คือ

2.1. สามารถรักษาความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งกันและกันให้อยู่ในระดับที่ดี และควรส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น

2.2 รู้จักดำเนินงานอย่างได้ผลแก่ส่วนรวม

2.3 สามารถควบคุมตนเองให้เป็นไปตามความต้องการและข้อตกลงของสังคม

2.4 สามารถดำเนินงานเป็นหมู่คณะ โดยมีคณะดำเนินงานซึ่งคณะกรรมการจะต้องเป็นผู้มีวินัย จึงจะทำงานของหมู่คณะได้สำเร็จ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า วินัยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. วินัยในตนเอง ซึ่งเป็นจิตสำนึกภายในตนเองทำให้สามารถควบคุมจิตใจ และพฤติกรรมของตนเองได้

2. วินัยทางสังคม ซึ่งเป็นวินัยที่เกิดจากการควบคุมของอำนาจจากภายนอก ส่งผลต่อการควบคุมจิตใจ และพฤติกรรมของบุคคล เช่น การปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย เป็นต้น

2. ความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ เป็นสิ่งที่บุคคลแต่ละคนพึงปฏิบัติให้เกิดเป็นความเคยชิน เพื่อสร้างนิสัยที่ดีในการปฏิบัติทั้งงานที่เป็นส่วนของตนเองและสังคมด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอ และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ ดังนี้

2.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

การมีวินัยในตนเองนั้น สามารถปรับพฤติกรรมในการแสดงออกให้เกิดการมีความรับผิดชอบในตนเองจากความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพากเพียร ละเอียดรอบคอบ เอาใจใส่ต่องาน เคารพระเบียบและยอมรับผลการกระทำของตนเอง โดยนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

อภิชาติ ภูประเสริฐ (2541 : 17) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับผลจากการกระทำของตนเองด้วยความเต็มใจ ไม่ว่าจะผลที่เกิดขึ้นจะเป็นผลดีหรือผลเสียก็ตาม

สมบุรณ์ สิงห์คำป้อง (2542 : 42) สรุปว่า ความรับผิดชอบ เป็นการยอมรับในการกระทำของตนเอง การยอมรับการกระทำด้วยความเต็มใจ ไม่ว่าจะผลดีหรือผลร้าย ไม่ว่าจะถูกหรือผิด ไม่ปิดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่นและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดผลดีขึ้น ความรับผิดชอบทำให้คนปฏิบัติตามหน้าที่

ทิวาวรรณ แสงพันธ์ (2542 : 25) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การเอาใจใส่และปฏิบัติงานที่ตนเองได้รับมอบหมาย รวมทั้งงานในหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จเรียบร้อยทันตามเวลาที่กำหนดเอาไว้อย่างดีที่สุดด้วยความขยันขันแข็งและความเพียรพยายาม เพื่อให้งานนั้นสำเร็จตามจุดมุ่งหมายเมื่อผลงานปรากฏออกมาก็สามารถยอมรับผลงานนั้นด้วยความสบายใจและเต็มใจไม่ว่างานนั้นจะดีหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งมีความพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นประกอบด้วยพฤติกรรมที่พึงประสงค์ คือ

1. การดูแลรักษาความสะอาดของร่างกายและเครื่องแต่งกายของตน
2. การดูแลรักษาเครื่องใช้ส่วนตัว เครื่องเขียนแบบเรียนต่าง ๆ
3. การทำและส่งการบ้านตามที่ครูสั่ง
4. การช่วยดูแลรักษาความสะอาดของห้องเรียนและบริเวณที่ได้รับ

มอบหมาย

5. การไม่ขาดโรงเรียน โดยไม่มีกิจธุระจำเป็น
6. การรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นพิเศษ

นวรรตน์ วงศ์โสภ (2544 : 9) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การที่เด็กนักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองและมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งรู้จักรักษาสีทธิประโยชน์ โดยสะท้อนให้เห็นได้จากการที่เด็กนักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชั้นเรียน การรู้จักจัดเก็บสัมภาระ เสื้ออุปกรณ์หรือของเล่นเข้าที่ให้เป็นระเบียบหลังเลิกเล่นเลิกใช้แล้ว เข้าร่วมกิจกรรมและตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จโดยไม่ผัดวันประกันพรุ่ง และมาเข้าเรียนตามกำหนดเวลา

สุพัตรา เลิศประเสริฐรัตน์ (2544 : 6) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับรู้และสำนึกในการกระทำของตน ไม่ปิดความรับผิดชอบและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข ดูแลรับผิดชอบอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์และเก็บรักษาทุกครั้งหลังปฏิบัติงานเสร็จ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงออกถึงความใส่ใจ ความตั้งใจในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยปฏิบัติด้วยความขยันหมั่นเพียร ละเอียดรอบคอบและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการปรับปรุงแก้ไขให้บังเกิดผลดีต่อตนเอง ผู้อื่น และต่อสังคมโดยรวม

2.2 ความสำคัญของความรับผิดชอบ

ได้มีนักการศึกษากล่าวถึงความสำคัญของความรับผิดชอบ ไว้ดังนี้

สมศักดิ์ ชินพันธ์ (2523 : 9 ; อ้างอิงจาก เสถียรภักดิ์ สมฤทธิ์. 2548 : 47)

กล่าวว่า นักจิตวิทยาเห็นพ้องต้องกันว่า ความรับผิดชอบเป็นลักษณะหนึ่งซึ่งแสดงวุฒิภาวะทางอุปนิสัยและเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งในการดำรงชีวิตในสังคม เนื่องจากสังคมแต่ละแห่งบุคคลแต่ละประเภทมีบทบาทที่จะกระทำหลายอย่างมากมายด้วยกัน ถ้าทุกคนในสังคมไทยรู้จักรับผิดชอบในบทบาทและหน้าที่ของตนเป็นอย่างดีแล้วก็จะย่อมเกิดสันติ ตลอดจนความงอกงามในสังคมนั้น

ดวงเดือน พันธมนาวิน (2524 : 28 ; อ้างอิงจาก เสถียรภักดิ์ สมฤทธิ์. 2548 : 46) กล่าวว่า ความสำเร็จรับผิชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อ และความเกรงใจ ซึ่งลักษณะของความเป็นพลเมืองดีนี้คือ นิสัยและการกระทำของบุคคลซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมายบ้านเมือง รวมถึงลักษณะซึ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เนื่องจากว่าความรู้สึกรับผิชอบนี้ เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเองและมีความซื่อสัตย์สุจริต ความเป็นคนมีความรับผิดชอบนี้ เป็นลักษณะที่ช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนั้นความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศอีกด้วย

ชม ภูมิภาค (2526 : 47 ; อ้างอิงจาก เสถียรภักดิ์ สมฤทธิ์. 2548 : 46) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความรับผิดชอบไว้ว่า ความรับผิดชอบอีกด้านหนึ่ง คือ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ถ้าทุกคนในสังคมมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม สังคมนั้นก็จะมีแต่ความสุข ความเจริญก้าวหน้า ในปัจจุบันสังคมไทยขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวมอยู่เป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรับผิดชอบให้เกิดขึ้น ในทุกคน สถาบันสังคมทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว สถาบันการศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ ล้วนแต่อยู่ในฐานะที่ต้องช่วยเหลือกันดูแลปลูกฝังความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นแก่บรรดาสมาชิกทุกคน เพื่อความสงบสุขและ

ความก้าวหน้าที่ของประเทศชาติ

คณิงรัตน์ ลาโพธิ์ (2538 : 44; อ้างอิงจาก กร กองสุข. 2548 : 19) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นคุณลักษณะที่พึงงามในสังคม ควรปลูกฝังให้เกิดในส่วนบุคคลทุกคน ซึ่งถ้ากล่าวไปแล้วหากบุคคลมีความรับผิดชอบจะมีผล ดังนี้

1. คนที่มีความรับผิดชอบยอมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมาย
ได้ทันเวลา
2. คนที่มีความรับผิดชอบเป็นที่นับถือ ได้รับการยกย่อง สรรเสริญ และเป็นคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม
3. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎ จริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น
4. ไม่ทำให้เป็นเหตุของความเสื่อมและความเสียหายแก่ส่วนรวม
5. ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุข เรียบร้อยแก่สังคม

ภูธนาถ ทรุทธองพันธ์ (2538 : 33 ; อ้างอิงจาก กร กองสุข. 2548 : 19) ได้กล่าวถึงผลเสียของการขาดความรับผิดชอบไว้ ดังนี้

1. คนที่ขาดความรับผิดชอบจะไม่ได้รับความไว้วางใจในการทำงาน สำคัญใด ๆ และมักจะได้รับคำตำหนิในการทำงาน
2. คนที่ขาดความรับผิดชอบจะเป็นคนที่เฉื่อยชา ไม่สามารถแก้ไขอุปสรรคใด ๆ ได้ ต้องพึ่งผู้อื่นอยู่เสมอ กลายเป็นคนไม่มีความสามารถและไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. คนที่ขาดความรับผิดชอบมักจะทำงานใด ๆ ไม่บรรลุจุดมุ่งหมายได้
ทันเวลา
4. ไม่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในสังคม ทำให้สังคมวุ่นวายไม่เรียบร้อย ไม่มีระเบียบ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความสงบ เรียบร้อยและความสุขในสังคมส่วนรวมได้

2.3 ประเภทของความรับผิดชอบ ได้มีผู้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบไว้ดังนี้

นกลีกร์ สุขถิ่นไทย (2531 : 89 ; อ้างอิงจาก เสถียรภักดิ์ สมฤทธิ. 2548 : 45) ได้แยกความรับผิดชอบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง แยกออกเป็น 2 ประเด็น คือ

1.1 ความรับผิดชอบต่อน้ำที่ ผู้มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่สูงจะถือว่า งานที่ได้รับมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของตนนั้นสำคัญที่สุด ซึ่งจะทะเลาะถกเถียงไม่ได้จะต้อง ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ ที่วางไว้เป็นแนวทางอย่างเคร่งครัด

1.2 ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ย่อมจะยอมรับผลการทำของตน ทั้งในแง่ดีและแง่ไม่ดี พร้อมทั้งนำข้อบกพร่องในอดีตมาเป็นข้อเตือนใจในการทำงานครั้งต่อไป ซึ่งจะพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบเสียก่อนว่า สิ่งที่จะทำต่อไปนั้นจะเกิดผลดีหรือผลเสียอย่างไรหรือไม่

2. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือสังคม เป็นความรับผิดชอบที่ต้องการให้เกิดขึ้นในพลเมืองของไทย ซึ่งมักจะเป็นผู้ที่คิดก่อนกระทำเสมอว่าการกระทำของตนจะมีผลกระทบกระเทือนเกิดผลเสียต่อคนอื่นหรือไม่ และไม่ถือเอาความพอใจ ความสะดวกสบายของตนแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงผลร้ายที่จะเกิดขึ้นแก่คนอื่นหรือสังคมส่วนรวม ตัวอย่างเช่น ปัญหาการจราจร ปัญหามลภาวะ ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่คนขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวมทั้งสิ้น เนื่องจากเห็นแก่ประโยชน์และความสบายส่วนตัวหรือที่เรียกว่า “เห็นแก่ตัว” มากจนลืมคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวมจึงมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในการพัฒนาประเทศชาติ

เพื่อจริยธรรม ปฐมวณิษกะ (2535 : 11 ; อ้างอิงจาก เสถียรภักดิ์ สมฤทธิ์. 2548 : 46) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของความรับผิดชอบ โดยสรุปได้ 4 ด้าน ดังนี้ คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรู้จักหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสมให้ลุล่วงไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ ทันตามเวลาที่กำหนด ซึ่งในที่นี้อาจรวมถึงความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียนด้วย ในส่วนนี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อนักเรียน หมายถึง การตั้งใจเล่าเรียนจนประสบผลสำเร็จ ตามความมุ่งหมาย ด้วยความขยันหมั่นเพียร ทะเยอียดรอบคอบ อดทน ซื่อสัตย์และมีระเบียบวินัย

2. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การรู้จักฐานะหน้าที่ของตนที่มีต่อครอบครัวปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม

3. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง มีลักษณะเกี่ยวข้องเช่นเดียวกับข้อ 1 หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา รักษาผลประโยชน์เกียรติยศชื่อเสียงตลอดจนสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าในสถานศึกษา

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อส่วนรวมเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของสังคม รวมทั้งชักจูงให้บุคคลอื่นปฏิบัติกิจกรรมเพื่อความผาสุกของสังคม

บุญเดือน ปิ่นแดง (2535 : 25 ; อ้างอิงจาก เสถียรภัทร์ สมฤทธิ์. 2548 : 42)

ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบไว้ว่า ความรับผิดชอบแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง คือ การเรียนรู้ถึงฐานะบทบาทของคนที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นภาระของสังคม บุคคลควรจะสามารถอยู่ในสภาพที่ช่วยตนเองได้ รู้จักว่าอะไรผิดอะไรถูก รู้ชั่วรู้ดี สามารถเลือกตัดสินใจในการดำรงตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคมได้อย่างดี บุคคลย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเองดังนี้

1.1 ความรับผิดชอบในการรักษาอนามัย คือ รู้จักระวังรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองให้สมบูรณ์อยู่เสมอ

1.2 ความรับผิดชอบในการหาเครื่องอุปโภค บริโภค คือ สามารถจัดหาเครื่องอุปโภคและบริโภคต่อตนเองได้อย่างเหมาะสม

1.3 ความรับผิดชอบในด้านสติปัญญาและความสามารถ คือ ตั้งใจเรียนหมั่นฝึกหัดความรู้และฝึกฝนตนเองในด้านประสบการณ์ต่าง ๆ

1.4 ความรับผิดชอบในด้านความประพฤติ คือ รู้จักประพฤติตนให้เหมาะสม ละเว้นความชั่ว

1.5 ความรับผิดชอบในด้านมนุษยสัมพันธ์ คือ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม

1.6 ความรับผิดชอบในด้านเศรษฐกิจส่วนตัว คือ รู้จักประมาณในการใช้จ่ายและมีความประหยัด

1.7 ความรับผิดชอบในด้านการงาน คือ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ

1.8 ความรับผิดชอบในด้านความรับผิดชอบจากผลการกระทำของตนเอง คือ ยอมรับผลของการกระทำของตนเองทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ผูกพัน เกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่างตั้งแต่สังคมขนาดเล็กและสังคมขนาดใหญ่ ที่บุคคลเป็นสมาชิกในสังคมนั้น ๆ บุคคลมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ดังนี้ คือ

2.1 ความรับผิดชอบต่อชุมชน ในฐานะสมาชิกของชุมชน มีดังนี้

- 2.1.1 ปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของสังคม
- 2.1.2 ช่วยกันรักษาทรัพย์สินสมบัติของสังคม
- 2.1.3 ให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม
- 2.1.4 มองเห็นสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชุมชนและช่วยแก้ไข

ตามความรับผิดชอบ

- 2.1.5 คอยช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ในสังคม
 - 2.1.6 ไม่ละเลยในหน้าที่ของพลเมืองที่ดี
- ## 2.2 ความรับผิดชอบต่อบิดามารดา และครอบครัว มีดังนี้
- 2.2.1 เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา
 - 2.2.2 ช่วยเหลือภารกิจของบิดามารดาตามควรแก่โอกาส
 - 2.2.3 ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว
 - 2.2.4 ช่วยรักษาและเชิดชูชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล
- ## 2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครู-อาจารย์ มีดังนี้
- 2.3.1 ตั้งใจเล่าเรียน
 - 2.3.2 ไม่หนีโรงเรียน
 - 2.3.3 เคารพเชื่อฟังครู-อาจารย์
 - 2.3.4 ช่วยเหลือภารกิจของครู-อาจารย์ตาม โอกาสอันควร
 - 2.3.5 ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของโรงเรียน
 - 2.3.6 ช่วยงานโรงเรียนตามความสามารถ
 - 2.3.7 รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน
- ## 2.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน มีดังนี้
- 2.4.1 ช่วยตักเตือนเมื่อเพื่อนกระทำผิด
 - 2.4.2 คอยแนะนำให้เพื่อนกระทำควมดี
 - 2.4.3 ช่วยเหลือเพื่อนตามความเหมาะสมและถูกต้อง
 - 2.4.4 ให้อภัยเพื่อนกระทำควมผิด
 - 2.4.5 พุดจากันด้วยความไพเราะ ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน
 - 2.4.6 ไม่เอาเปรียบเพื่อน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ยังเสริมสร้างให้เกิดขึ้นและปฏิบัติให้เป็นอุปนิสัยประจำตัวของแต่ละคน เพื่อให้สามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานให้เจริญก้าวหน้าในชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยเพื่อเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนโคกสำราญวิทยา ในครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้กำหนดกรอบความรับผิดชอบ เพื่อให้สำหรับการดำเนินงานไว้ 2 ประเด็น คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นความรับผิดชอบที่นักเรียนพึงมีต่อการกระทำของตนเองหรือความรับผิดชอบที่พึงมีต่อหน้าที่ของตนเอง โดยการประพฤติปฏิบัติเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เช่นความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียนของตนเอง ความรับผิดชอบในอันที่จะปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงและทันตามเวลาที่กำหนด

2. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป็นการรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองที่นักเรียนพึงปฏิบัติต่อสังคมให้ถูกต้องตามกฎ ระเบียบ และประเพณีอันดีงาม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ครอบครัวหรือโรงเรียนของนักเรียนเอง

3. การเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน

การที่จะเสริมสร้างหรือพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบที่ดีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเริ่มต้นด้วยการเสริมสร้างให้นักเรียนเป็นผู้มีวินัยที่ดีในตนเองก่อน เพื่อเป็นการวางรากฐานที่สำคัญในอันที่จะก่อให้เกิดความรับผิดชอบที่ดีในโอกาสต่อไป ดังแนวทางการพัฒนาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากผลการศึกษานักการศึกษาหลายท่านและรวบรวมไว้ตามลำดับดังนี้

3.1 คุณลักษณะของควมมีวินัยในตนเอง

นักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของควมมีวินัยในตนเอง ไว้ดังนี้ ทิววรรณ แสงพันธ์ (2542 : 16) ได้กล่าวสรุปคุณลักษณะระเบียบวินัยไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการควบคุมตนเองในการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามเพื่อความสงบสุขในชีวิตแห่งตน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ในที่นี้หมายถึง การประพฤติของนักเรียนเกี่ยวกับ 3 ด้าน คือ

1. ด้านความประพฤติ หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่ปรากฏ เช่น การเคารพครู-อาจารย์ ไม่เล่นการพนัน ไม่ทำลาชทรัพย์สมบัติของโรงเรียน ไม่เสเพลสิ่งเสพติด และการทิ้งขยะเป็นที่

2. ด้านการแต่งกาย หมายถึง พฤติกรรมเกี่ยวกับการแต่งตัว นักเรียนที่ไม่ฝักใฝ่ในกฎระเบียบของโรงเรียน เช่น สวมเครื่องแบบถูกต้อง ไม่ใส่เครื่องประดับ ทรงผมถูกต้อง

3. ด้านความรับผิดชอบ หมายถึง การส่งงานตรงเวลา มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย การเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน

อำนาจ จันทรมหา (2542 : 7-8) กล่าวว่า จริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมของตนเอง ให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวัง ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของสังคม แม้จะมีสิ่งเร้าจากภายนอก เช่น บุคคลอื่น หรือสิ่งเร้าภายในเป็นอุปสรรค ก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง ประกอบด้วย

1. ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น และละอายเกรงกลัวต่อบาป

2. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสนใจมุ่งมั่นที่จะทำงานที่ได้รับมอบหมายและติดตามผลงานที่ได้กระทำลงไป เพื่อปรับปรุงแก้ไขงานนั้น ๆ ให้เป็นผลสำเร็จไปด้วยดี และยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำลงไป ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย

3. ความตั้งใจ หมายถึง ความสนใจมุ่งมั่นที่จะประกอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ เช่น การทำการบ้านที่ครูสั่งอย่างสม่ำเสมอ การวางแผนล่วงหน้าก่อนลงมือทำ และพยายามทำให้เป็นไปตามแบบแผน

4. ความอดทน หมายถึง ความสามารถของร่างกาย ความคิด และจิตใจที่จะอดทนต่อการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำงานทุกอย่างให้สำเร็จโดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคบังคับตนเองเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมาย

5. ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง ความแน่ใจ หรือมั่นใจในความสามารถในตนเองว่าจะกระทำการต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล และเชื่อว่าภารกิจที่จะประสบผลสำเร็จได้ตามที่บุคคลนั้นตั้งใจไว้ เป็นผลมาจากความสามารถ ทักษะหรือการกระทำของตนเอง

6. ลักษณะความเป็นผู้นำ หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงความเสียสละ ไม่มุ่งทำร้ายผู้อื่น มีเหตุไม่ลำเอียง ปราศจากอคติใด ๆ ให้อภัยในความผิดพลาดของผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว มีน้ำใจเป็นนักกีฬา

7. ความตรงต่อเวลา หมายถึง การทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้ตรงกับเวลา หรือให้สำเร็จตามเวลาที่กำหนด ตลอดจนรู้ว่าจะประพฤติปฏิบัติอย่างไร ให้เหมาะสมกับเวลาและโอกาส

8. การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม หมายถึง การประพฤติตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง โดยไม่กระทำการใด ๆ ที่ขัดกับระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของสังคมที่เป็นการไม่เหมาะสม

9. ความเสียสละ หมายถึง การอุทิศกำลังกาย กำลังใจ สติปัญญา เวลา เพื่อมุ่งมั่นทำงานให้ส่วนรวมด้วยความจริงใจ ไม่แสวงสร้างและไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ใด

สินีนาฏ สุทธจินดา (2543 : 17) ได้กล่าวสรุปคุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้มีวินัยในตนเองไว้ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. มีความรู้สึกรับผิดชอบ
4. มีความไม่กังวลใจ
5. มีความตั้งใจจริง ใจคอมั่นคง
6. มีลักษณะความเป็นผู้นำ
7. มีความซื่อสัตย์ จริงใจ และมีเหตุผล
8. กล้าคิด กล้าพูด และกล้าทำ
9. มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และไม่เกรงใจโดยปราศจากเหตุผล

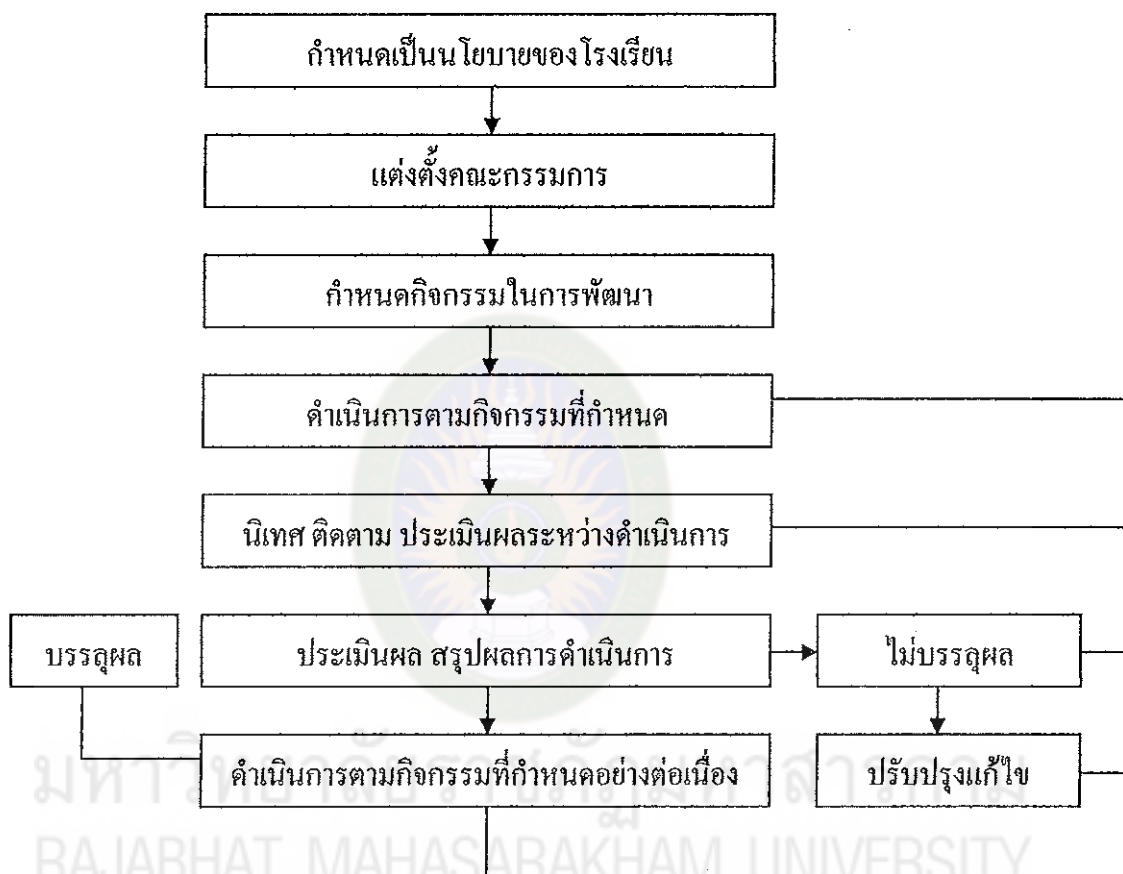
มีความอดทน

จากการศึกษาคุณลักษณะของควมามีวินัยในตนเอง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ควมามีวินัยในตนเอง คือ ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์หรือพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่มุ่งหวัง โดยบุคคลนั้นจะต้องมีคุณลักษณะต่าง ๆ ซึ่งคุณลักษณะของพฤติกรรมดังกล่าว จะช่วยให้ผู้ที่มีวินัยในตนเองมีจริยธรรมที่ดี สามารถดำเนินชีวิตของตนในสังคมให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข และยังช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย

3.2 รูปแบบการเสริมสร้างความมีวินัยให้นักเรียน

การดำเนินการเสริมสร้างนักเรียนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย สามารถดำเนินการได้อย่างด้วยวิธีการที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นสภาพของสถานที่ที่จะดำเนินการ สภาพแวดล้อมทางด้านชุมชน หรือครอบครัว ของนักเรียน

หรือสภาพความพร้อมด้านวุฒิภาวะของนักเรียน และในการศึกษาการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียน โคกสำราญวิทยาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบสำหรับการเสริมสร้างควมมีวินัยให้แก่นักเรียนตามแนวทางของกรมวิชาการ (2542 : 157-160) ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 1 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 รูปแบบการเสริมสร้างควมมีวินัยให้แก่นักเรียน

จากแผนภูมิที่ 1 การเสริมสร้างวินัยนักเรียนได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ขั้นที่ 1 กำหนดกิจกรรมในการพัฒนาเป็นแนวทางสำคัญ สามารถกำหนดได้หลายแนวทาง เช่น

แนวทางที่ 1 การผลิตเอกสาร

การผลิตเอกสารที่จะนำมาเป็นคู่มือในการปลูกฝังควมมีวินัยในตนเองของนักเรียน ตัวอย่างเอกสาร เช่น

1. คู่มือในการบริหาร/ดำเนินการเสริมสร้างควมมีวินัยของนักเรียน
2. คู่มือในการเสริมสร้างควมมีวินัยของนักเรียน
3. เอกสาร “การดำเนินการเสริมสร้างควมมีวินัยของนักเรียน”

แนวทางที่ 2 การสอนโดยใช้ชุดการสอน

การสอนโดยใช้ชุดการสอนเพื่อปลูกฝังความมีวินัยในตนเองของนักเรียน มีขั้นตอนในการปลูกฝังและพัฒนา 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ให้ความรู้ ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์และมีวิธีปฏิบัติ ได้ถูกต้องเป็นกิจนิสัย

ขั้นตอนที่ 2 ให้คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และทำความเข้าใจให้ถ่องแท้

ขั้นตอนที่ 3 ปลูกฝัง สร้างเสริมให้ควบคุมตนเอง ประพฤติและปฏิบัติ ได้ถูกต้องเป็นกิจนิสัย

แนวทางที่ 3 การสอนโดยการสอดแทรกความมีวินัยในตนเองของนักเรียน

การสอนโดยการสอดแทรกความมีวินัยในตนเองของนักเรียนในวิชาต่าง ๆ ครูผู้สอนต้องปลูกฝังให้กับนักเรียนในเรื่องต่าง ๆ เช่น

1. การตรงต่อเวลาในการมาโรงเรียนและการกลับบ้านของนักเรียน
2. การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบและข้อตกลงของโรงเรียน
3. การเข้าร่วมกิจกรรมในการเล่นของนักเรียนการปฏิบัติตามกฎระเบียบ

ในการเข้าแถวเคารพธงชาติ

แนวทางที่ 4 การใช้เทคนิคการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังความมีวินัยในตนเองของนักเรียน สามารถใช้เทคนิคการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น

1. การเรียนแบบร่วมมือ
2. การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้
3. บทบาทสมมติ
4. สถานการณ์จำลอง
5. การสอนโดยอภิปรายปัญหา
6. การเล่านิทาน

แนวทางที่ 5 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร/ โครงการต่าง ๆ

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร/โครงการต่าง ๆ โรงเรียนอาจดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ เช่น

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม
2. ชุมนุม/ชมรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

3. ชุมชม/ชมรม ได้ว่าที่
4. โครงการเพื่อนช่วยเพื่อน
5. โครงการเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาบรรยาย
6. โครงการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน
7. โครงการศึกษาดูงานนอกสถานที่

แนวทางที่ 6 การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ควรจัดให้เอื้อต่อการพัฒนา
 ความมีวินัยในตนเองของนักเรียน เช่น

1. จัดที่นั่งขยะไว้ตามมุมต่าง ๆ
2. จัดที่จอดรถให้เป็นระเบียบ
3. จัดป้ายนิเทศ

3.3 วิธีการเสริมสร้างวินัยให้นักเรียน

วิธีการเสริมสร้างวินัยให้นักเรียนนั้นก่อนอื่นควรจะทราบว่าวินัยที่ปลูกฝัง
 ให้เกิดขึ้นในตัวเด็กควรมีลักษณะอย่างไร ซึ่ง เชเวียคอฟ และฟริทซ์ (Sheviakov and Fritz.
 1995 : 4 ; อ้างอิงจาก สืบสกุล ชดช้อย. 2548 : 40) ได้เสนอแนะลักษณะของวินัยที่ดี
 ที่ควรปลูกฝังไว้ดังนี้ คือ

1. ตั้งอยู่บนรากฐานของการเสียสละเพื่อนมนุษย์ธรรมดา เช่น มีอิสรภาพ
 ความยุติธรรม และความเสมอภาคในหมู่คนทั้งหลาย
2. ตั้งอยู่บนฐานแห่งการยอมรับนับถือศักดิ์ศรี และสิทธิของทุกคน
3. มีผลให้งานที่ทำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. ส่งเสริมให้เด็กมีลักษณะความเป็นผู้นำ คือ พร้อมที่จะบริการและ
 ปฏิบัติงาน

5. วินัยควรกำหนดมาจากความเข้าใจว่าต้องทำหรือไม่ทำด้วยเหตุผลใด
 ดีกว่าวินัยที่ทำตามคำสั่ง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 181) กล่าวว่า
 การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียน
 ได้แต่ละระดับการศึกษา มีแนวคิดที่หลากหลาย ตามมุมมองของกลุ่มบุคคลแต่ละสถานการณ์
 ที่สังคมแต่ละแห่งคาดหวัง ซึ่งขอนำเสนอแนวคิดที่สำคัญบางประการดังนี้

1. การปลูกฝังคุณธรรม ต้องเริ่มที่สถาบันครอบครัวกับสถาบันการศึกษา และทุกฝ่ายในสังคมเป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการอบรม สั่งสอน ฝึกฝนอบรมปมนิสัย

2. การปลูกฝังคุณธรรมต้องเริ่มด้วยการสั่งสอนวิชาศาสนา เช่น ต้องมีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาแต่ละระดับ ทั้งในระบบ โรงเรียน นอกกระบวนการศึกษา ตามอรรถาจารย์ เวลาเรียนและเนื้อหาต้องมีมากพอ มีครูเฉพาะวิชาพระพุทธศาสนา ที่รู้เนื้อหา วิธีการสอน เป็นที่ศรัทธาแก่นักเรียน

3. การปลูกฝังคุณธรรม เป็นการสร้างการเรียนรู้ให้นักเรียน ได้ฝึกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาค้นพบความรู้ บูรณาการกับความดี การจัดการกระบวนการกลุ่ม กิจกรรม ปฏิบัติธรรมและนำภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าในชุมชนท้องถิ่นมากล่อมเกล่าจิตใจ และฝึก พฤติกรรมที่ดีแก่นักเรียนเป็นวิธีที่สร้างเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2545 : 21) ได้ให้แนวคิด ในการสร้างวินัยไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การทำให้เกิดพฤติกรรมเคยชิน โดยให้บุคคลรู้เห็นและปฏิบัติพฤติกรรม ที่ดี เพื่อเป็นฐานและปฏิบัติต่อเนื่องจนเกิดเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ดี

2. การใช้วัฒนธรรมในสังคม เป็นแนวปฏิบัติผสมผสานกับการทำให้เป็น พฤติกรรมเคยชิน เช่น การทำความเคารพด้วยการไหว้เมื่อพบผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่เด็กทำได้โดยง่าย แต่การเข้าแถว ไม่ใช่วัฒนธรรมไทย เด็กไม่ได้เห็นแบบอย่างที่ดีอยู่เสมอ ดังเช่น การไหว้ ของคนไทย ดังนั้น การไหว้จึงง่ายต่อการปฏิบัติมากกว่าการเข้าแถว

3. การใช้องค์รวม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจ พฤติกรรมและสติปัญญา ซึ่งเป็นหลักการทางการศึกษาและหลักการพัฒนาจริยธรรม คือ มีความเข้าใจในความสำคัญ ของสิ่งที่จะกระทำ ย่อมนำไปสู่ความพร้อมในการลงมือกระทำ

4. การใช้แรงหนุนสภาพจิต เป็นการตั้งความมุ่งมั่นหรืออุดมการณ์ และ พยายามปฏิบัติตามเป้าหมายที่มุ่งมั่นไว้ ซึ่งอาจทำให้เกิดการเปรียบเทียบแม้ความภาคภูมิใจ ในผลการปฏิบัติหากใช้มากเกินไปจะกลายเป็นดูถูกดูหมิ่นผู้อื่น อันเกิดจากการเปรียบเทียบ และพึงพากำลังใจจากภายนอก

5. การใช้เกณฑ์บังคับ เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้เกิดวินัยในช่วงระยะหนึ่ง เมื่อไม่มี ผู้ใดควบคุมวินัยก็จะหายไป จึงเป็นวิธีที่ถูกต้อง

พลสวัสดิ์ นาคเสน (2544 : 28) แสดงทัศนะไว้ว่า วิธีส่งเสริมวินัยนักเรียน เป็นวิธีที่จะสนับสนุนหรือส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง หรือการช่วยสร้างความรับผิดชอบที่ดีให้แก่เด็ก เป็นสิ่งที่จำเป็นในการอบรมเด็กในสังคมปัจจุบัน อาจทำได้หลายวิธีด้วยกันทั้งที่บ้านและโรงเรียน คือ

1. พ่อ แม่ จะต้องสร้างสัมพันธภาพอันดีกับลูกหลานของตนไม่ควรจะบังคับ ชูเงินให้เด็กทำตามกฎบังคับที่วางไว้ หรือปล่อยให้ละเลยเด็กจนเกินไป การให้เด็กทำอะไรสักอย่างหนึ่งควรจะให้คำแนะนำและชี้แจงแต่โดยดี เพื่อจะช่วยให้เด็กเข้าใจสิ่งที่ให้ทำนั้นอย่างแจ่มแจ้ง

2. พ่อแม่จะต้องยอมให้มีอิสระในการพัฒนาตัวเอง ไม่ควรจะควบคุมเด็กอยู่ตลอดเวลา ควรให้โอกาสแก่เด็กที่ออกไปเล่นหรือเข้าสังคมกับเพื่อน ๆ บ้าง เพื่อเขาจะได้รู้จักอยู่ร่วมกับเด็กอื่น ๆ รู้จักการเป็นผู้ให้และผู้รับ ทั้งยังเป็นการส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็นตามธรรมชาติของเด็กด้วย

3. จงพยายามศึกษาเด็กว่า มีความสามารถทำอะไรบ้าง และพยายามส่งเสริมให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ที่เขาสามารถทำได้ ไม่ควรมอบความรับผิดชอบให้แก่เด็กจนเกินกำลังของเด็ก

4. ช่วย让孩子เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ควรทำ

5. ต้องรู้จักอธิบายคำถามต่าง ๆ ที่เด็กสนใจ และมีความเต็มใจที่จะอภิปรายปัญหาหรือรับฟังเหตุผลต่าง ๆ ของเด็ก และนำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มาพิจารณาอีกครั้ง

6. จงนับถือในตัวเด็ก อย่างบังคับเขาจนเกินไป ควรปล่อยให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง

7. ควรยกย่องหรือคำชมเชยเด็กในโอกาสอันควรเพื่อเป็นการส่งเสริมกำลังใจและแสดงความพอใจต่อการกระทำของเด็ก

8. จงเป็นคนมีเหตุผลและสามารถอธิบายเหตุผลต่าง ๆ ให้เด็กเกิดความเข้าใจก่อนที่จะให้เด็กเชื่อฟังและกระทำตาม

9. จงเป็นคนคงเส้นคงวา อย่าแสดงอาการวันนี้ดี พรุ่งนี้ร้าย หรือวันนี้ให้ทำอย่างนี้ แต่พรุ่งนี้ให้ทำอีกอย่างหนึ่ง

10. อย่าทำการลงโทษเด็กเมื่อเวลาโกรธ

11. ควรยกบุคคลที่มีระเบียบวินัยดีมาให้เด็กดูเป็นตัวอย่าง

12. การให้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ จะต้องให้ในเวลาที่เหมาะสม

13. การทำโทษเด็กเมื่อทำผิด ควรจะเป็นการสั่งสอนไม่ควรทำอย่างโหดร้ายหรือทารุณหรือทำเป็นเวลานาน การทำโทษควรกระทำอย่างคงเส้นคงวา และทันทีทันใด เพื่อเด็กจะได้รู้ว่าทำไมเขาจึงถูกลงโทษ

14. ควรเข้าใจว่า ในโลกนี้ไม่มีใครสามารถที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างได้ตามกฎที่ตั้งขึ้นไว้ ดังนั้น พ่อ แม่ ผู้ใหญ่ หรือครูผู้ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงต่อการรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูและสั่งสอนเด็กควรที่จะสอนเด็กให้รู้จักปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักควบคุมตนเอง รู้จักตัดสินใจด้วยตนเองควบคู่ไปกับการมีระเบียบวินัยที่ดี ทั้งนี้เพราะระเบียบวินัยมีส่วนช่วยเด็กให้รู้จักการควบคุมตนเองและเรียนรู้ในสิ่งที่จะทำให้ชีวิตเขาสมบูรณ์ รวมไปถึงการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของเด็กด้วย

3.4 การเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน

ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกฝนตั้งแต่วัยเด็กและจะพัฒนาไปเรื่อย ๆ ดังนั้น การปลูกฝังความรับผิดชอบ ผู้ใหญ่จึงต้องคอยอบรมและปลูกฝังในสิ่งที่ตั้งใจ และมีนักการศึกษาได้เสนอแนวคิดไว้ต่อไปนี้

ซิดแมน (Siedman, 1958 : 408-411 ; อ้างอิงจาก อมรรวรรณ แก้วส่อง. 2542 : 72) ได้รวบรวมทักษะเกี่ยวกับการฝึกความรับผิดชอบ ไว้ดังนี้

1. การฝึกความรับผิดชอบควรฝึกตั้งแต่อายุน้อย ๆ
2. เด็กทุกคนควรมีโอกาสฝึกความรับผิดชอบโดยการปฏิบัติจริงให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำงาน
3. จัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล
4. ควรให้เด็กทราบว่าผู้ใหญ่หวังอะไรจากตัวเขา

อมรรวรรณ แก้วส่อง (2542 : 73) สรุปว่า การพัฒนาและปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับนักเรียน จะต้องเข้าใจและรู้ถึงวิธีการพัฒนาที่เหมาะสม เพราะการพัฒนาที่เหมาะสมจะส่งผลถึงการปรับและพัฒนาตัวเด็กในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านความคิดและการกระทำที่บ่งบอกถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมที่เขาอาศัยอยู่

กมลวัฒน์ วันวิชัย (2545 : 19) สรุปว่า การปลูกฝังความรับผิดชอบให้เด็กเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเสริมตั้งแต่วัยเด็กทั้งที่บ้านและโรงเรียน โดยเริ่มให้ทำงานบ่อย ๆ ที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล และเมื่อมอบหมายให้ทำแล้ว ก็ควรให้เด็กได้รับผิดชอบอย่างเต็มที่ มีประสบการณ์ในการทำงานด้วยตนเอง เพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่น หักไม่ให้ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตนเองให้แก่ผู้อื่น ให้ทำงานสำเร็จเป็นขั้น

เป็นอัน โดยไม่ก้าวล่วงงานของผู้อื่น และต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งทั้งหมดนี้ จะเป็นการปลูกฝังให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ทำงาน

มิทตัน และแฮริส (Mitton and Harris. 1962 : 407 ; อ้างอิงจาก กร กองสุข. 2548 : 23) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการฝึกเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบ ดังนี้

1. การฝึกความรับผิดชอบควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก
2. เด็กทุกคนควรได้รับการฝึกความรับผิดชอบ
3. จัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับวัย
4. ควรให้เด็กทราบว่าผู้ใหญ่หวังอะไรจากเขา
5. ผู้ใหญ่ต้องยืดหยุ่น ไม่เร่งรัดเด็กจนเกินไป
6. ต้องระลึกเสมอว่าเด็กต้องการคำแนะนำจากผู้ใหญ่
7. เด็กต้องการความไว้วางใจจากผู้ใหญ่จึงต้องเปิดโอกาสให้เขา

ได้รับผิดชอบตามสมควร

8. ทักษะคติและพฤติกรรมความรับผิดชอบของผู้ใหญ่ มีอิทธิพลต่อ

พัฒนาการความรับผิดชอบของเด็ก

9. ไม่ควรให้เด็กรับผิดชอบเกินความสามารถ

เซอร์ลอค (Horlock. 1967 : 224 ; อ้างอิงจาก กมลวิทย์ วันวิชัย. 2545 : 17)

กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกอบรมตั้งแต่วัยเด็ก คุณลักษณะนี้จะพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จากวัยเด็กไปสู่วัยรุ่น และจากวัยรุ่นจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ในระยะแรก ๆ ของชีวิตวัยเด็ก ยังช่วยตัวเองไม่ได้ ต้องอาศัยผู้อื่นตลอดเวลา แต่เมื่อโตขึ้นจะมีความสามารถด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น และช่วยตัวเองได้มากขึ้นทีละน้อย จะค่อย ๆ เรียนรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น การพัฒนาความรับผิดชอบให้กับเด็กควรจะเริ่มอย่างค่อยเป็นค่อยไป เริ่มด้วยการให้ทำงานที่ง่าย ๆ ก่อน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีประสบการณ์ในการทำงานด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า การปลูกฝังความรับผิดชอบควรเริ่มฝึกตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งไปสู่วัยรุ่น เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ จนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะได้รับการกล่อมเกลาพฤติกรรมที่ดี มีความรับผิดชอบที่ยั่งยืน เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติต่อไป

3.5 ลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนที่จะบอกได้ว่ามีความรับผิดชอบหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการแสดงออกในแต่ละโอกาสเป็นสำคัญ ดังที่นักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึง ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ ไว้ดังนี้

จูริรัตน์ นันทัยทวีกุล (2538 : 4-5 ; อ้างอิงจาก กร กองสุข, 2548 : 24) สรุป ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ ดังนี้

1. มีความเอาใจใส่ต่อการทำงาน
2. มีความละเอียดรอบคอบ
3. มีความขยันหมั่นเพียร
4. มีความอดทน
5. มีความตรงต่อเวลา
6. การยอมรับผลกระทบจากการกระทำของตน
7. การปรับปรุงการทำงานของตนเองให้ดีขึ้น

นภคกุล ภวนะวิเชียร (2540 : 70) กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมหลักที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 5 ประการ คือ

1. ตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ ประกอบด้วย พฤติกรรมต่าง ๆ คือ
 - 1.1 รับผิดชอบต่อสิ่งที่กระทำ
 - 1.2 ยอมรับว่าหน้าที่เป็นสิ่งที่ต้องกระทำ
 - 1.3 รู้สึกชอบต่อการกระทำหน้าที่
 - 1.4 รู้สึกว่าหน้าที่ของตนเป็นสิ่งที่สำคัญ
2. ทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจ โดยไม่ต้องมีการบังคับ มีพฤติกรรม ดังนี้
 - 2.1 สัมผัสใจทำหน้าที่
 - 2.2 ควบคุมตนเองได้
3. ทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่พฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม คือ
 - 3.1 วางแผนในการทำหน้าที่ของตน
 - 3.2 มีระเบียบวินัย
 - 3.3 มีความซื่อสัตย์
 - 3.4 มีความละเอียดรอบคอบ
 - 3.5 มีสติ

คือ

4. ทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องจนงานเสร็จ พฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม

- 4.1 มีความอดทน
- 4.2 มีความเพียร
- 4.3 มีการเตรียมการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- 4.4 มีมนุษยสัมพันธ์
- 4.5 รักษาสุขภาพให้แข็งแรง

5. ขอมรับผลการกระทำของตน ประกอบด้วยพฤติกรรม ดังนี้

- 5.1 ติดตามผลการกระทำของตน
- 5.2 มีเหตุผล
- 5.3 ปรับปรุงการกระทำของตน

ศิริลักษณ์ เกิดจันทร์ตรง (2540 : 39) ได้สรุปจากงานวิจัยของ พรรณเพกา ฤศลสถาพร และคณะ ซึ่งพบว่าพฤติกรรมของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ มีลักษณะดังนี้

1. รู้จักหน้าที่และการกระทำตามหน้าที่อย่างดี
2. ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการทำงาน
3. ปรับปรุงงานในหน้าที่ของตนให้ดีขึ้น
4. พิจารณาใคร่ครวญให้ละเอียดรอบคอบก่อนทำและขณะลงมือทำ
5. เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความสำเร็จอันดีของงาน
6. มีความเพียรพยายาม ไม่ท้อแท้เมื่อเผชิญอุปสรรค
7. มีความยุติธรรมต่อผู้ร่วมงาน
8. ทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ ไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัว
9. รักษาและเคารพระเบียบกฎเกณฑ์
10. ตรงต่อเวลา
11. ขอมรับผลการกระทำ

กรรณาภรณ์ ดวงแจ่มกาญจน์ (2541 : 33) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของบุคคลที่มีความรับผิดชอบว่ามีลักษณะดังนี้

1. ตั้งใจเล่าเรียนหมั่นใฝ่หาความรู้
2. ประพฤติตนให้เหมาะสม
3. รู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นอย่างเหมาะสม

4. สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ
5. ตรงต่อเวลา
6. สามารถควบคุมตนเองได้

คำนี้ิง อยู่เลิศ (2541 : 19 ; อ้างอิงจาก จุลพงษ์ ทัตญะเชียงพิณ. 2549 : 27)

สรุปองค์ประกอบของความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. ความไว้วางใจ
2. ความคิดริเริ่ม
3. ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
4. ทำงานแข่งขัน
5. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 6) มีความปรารถนาที่จะทำให้ดีกว่าเดิม

กมลวิทย์ วันวิชัย (2545 : 16) สรุปว่า ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน บุคคลที่มีความรับผิดชอบจะมีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน มีความเพียรพยายาม อดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความปรารถนาที่จะทำงานให้ดีขึ้น มีการวางแผนการทำงาน มีความละเอียดรอบคอบ รู้จักตั้งจุดมุ่งหมายในการทำงาน

อมรรวรรณ แก้วส่อง (2542 : 72) สรุปว่า ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีดังนี้

1. เอาใจใส่การทำงานและการเรียน
2. มีความเพียรพยายาม
3. ใช้ความสามารถของตนเต็มที่
4. กล้าเผชิญความจริงและยอมรับผลจากการกระทำของตน
5. รู้จักหน้าที่และกระทำหน้าที่อย่างดี
6. รักษาสิทธิและหน้าที่ของตนเอง โดยไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น
7. ตรงต่อเวลา
8. เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์
9. ปรับปรุงงานในหน้าที่ที่มีต่อตนเอง และที่มีต่อสังคมให้ดียิ่งขึ้น
10. ดูแลสุขภาพอนามัยของตน และรู้จักสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้

อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า ลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่มีความรับผิดชอบย่อมมีการแสดงออกตามพฤติกรรมที่มีคุณลักษณะในความรับผิดชอบในตนเองทุก ๆ ด้าน เช่น มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่มีความขยันซื่อสัตย์ รู้จักหน้าที่ที่ต้องกระทำ ต้องปฏิบัติ มีความเอาใจใส่ มีความละเอียดรอบคอบตรงต่อเวลา ปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ยอมรับผลการกระทำของตนเอง มีระเบียบวินัย มีความอดทน ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการทำงาน รักษาและเคารพกฎระเบียบ ตั้งใจเล่าเรียน ใฝ่หาความรู้ ประพฤติตนอย่างเหมาะสม และสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

การเสริมสร้างวินัยให้เกิดขึ้นกับนักเรียนแต่ละคนนั้น มีแนวทางหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการหลากหลายและแตกต่างกันออกไป ดังมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบไว้ดังนี้

4.1 ทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเอง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 62 ; อ้างอิงจาก กร กองสุข. 2548 : 28)

ได้สรุปทฤษฎีการมีวินัยในตนเองของเมาเรอร์ (Mowrer) ไว้ว่า การเกิดวินัยในตนเองของบุคคลนั้น นักจิตวิทยาเชื่อว่าจะต้องมีพื้นฐานมาตั้งแต่ระยะแรก จนกระทั่งเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ จุดเริ่มต้น คือ ความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับมารดา หรือผู้เลี้ยงดูอันจะนำไปสู่ความสามารถในการควบคุมตัวเองเมื่อเติบโตขึ้น การเรียนรู้ของทารกจะเกิดขึ้นหลายระดับและมีขั้นตอนดังนี้

1. จุดเริ่มต้นอยู่ที่การที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการเช่นหิวก็ได้ดื่มนมร้อนก็ได้อาบน้ำ เมื่อทารกได้รับก็จะได้รับความรู้สึกสบายและพอใจ ความรู้สึกนี้ จะติดตราตรึงอยู่ในสำนึกของทารกไปจนเติบโต
2. ขั้นต่อมาเมื่อทารกได้รับบำบัดความต้องการจนพอใจแล้ว สิ่งที่เกิดควบคู่กับเหตุการณ์นี้อยู่เสมอทุกครั้ง คือการปรากฏตัวของมารดาหรือผู้เลี้ยงดู
3. การรับรู้ขั้นต่อมาของเด็กก็คือความสุข ความพอใจของเด็กที่เกิดจากการบำบัดความต้องการต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดจากมารดา ทำให้การปรากฏตัวของมารดาก่อให้เกิดความพอใจ ความสุขแก่เด็กได้

เมารอร์ เชื่อว่าการเรียนรู้ที่เกิดเป็นลำดับขั้น ขั้นแรกจะเป็นรากฐานของการเรียนรู้ ขั้นต่อไปผู้ที่อยู่กับเด็ก คือ มารดา ผู้เลี้ยงดู จะเป็นแบบอย่างให้แก่เด็ก ได้เลียนแบบทั้งคำพูด การกระทำทั้งทางดีและไม่ดี เช่น เด็กเห็นมารดาสูบบุหรี่อยู่เสมอ เด็กก็จะสูบบุหรี่และเกิดความสุข ความพอใจ ผู้ที่ไม่ผ่านการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่กล่าวแล้วจะกลายเป็นผู้ขาดวินัยในตนเอง ขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำและกลายเป็นผู้ทำผิดกฎเกณฑ์และกฎหมายของบ้านเมืองอยู่เสมอ ในรายที่รุนแรงอาจกลายเป็นอาชญากรหมด โอกาสที่จะแก้ไขได้

4.2 ทฤษฎีแรงจูงใจทางจริยธรรม

การที่บุคคลจะกระทำพฤติกรรมทางจริยธรรมต่าง ๆ นั้น ความต้องการกระทำเป็นเหตุสำคัญ แพคและเฮวิกเฮิสต์ (Pack and Havighurst, 1995 : 23 ; อ้างอิงจาก กร กองสุข. 2548 : 29) ก็เห็นความสำคัญนี้ และเชื่อว่าการควบคุมของอีโก้ (Ego) และซูเปอร์อีโก้ (Superego) ร่วมกันช่วยให้เกิดความต้องการแสดงเพื่อผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ในแต่ละคนจะมีพลังควบคุมอีโก้และซูเปอร์อีโก้ส่วนผสมที่ไม่เท่ากัน และอาจจะแบ่งบุคคลตามลักษณะทั้งสองนี้รวมกันออกเป็น 5 ประเภท คือ

4.2.1 พวกปราศจากจริยธรรม หมายถึง พวกที่มีพลังทั้งสองนี้น้อยมาก โดยบุคคลจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและเห็นแก่ตัวฝ่ายเดียวเป็นพวกที่ไม่สามารถควบคุมตัวได้

4.2.2 พวกเอาแต่ใจ หมายถึง พวกที่มีพลังอีโก้มีพลังควบคุมซูเปอร์อีโก้มากขึ้น แต่ก็ยังคงอยู่ในประเภทปานกลางค่อนข้างน้อย บุคคลประเภทนี้ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและกระทำทุกอย่างเพื่อพอใจและผลของตนเอง

4.2.3 พวกชอบคล้อยตาม หมายถึง บุคคลที่มีพลังอีโก้มีพลังเหมือนสองประเภทแรก แต่มีพลังควบคุมซูเปอร์อีโก้มากกว่า คือ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก คนพวกนี้จะยึดพวกพ้องเป็นหลักและคล้อยตามผู้อื่น โดยไม่คิดไตร่ตรอง คนพวกนี้จะอยู่ภายใต้การควบคุมของกลุ่มหรือสังคม

4.2.4 พวกตั้งใจจริงแต่ขาดเหตุผล หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมอีโก้ระดับปานกลาง แต่มีพลังควบคุมซูเปอร์อีโก้มาก พวกนี้จะยอมรับกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคม คนพวกนี้ขาดความยืดหยุ่นอย่างมีเหตุผล แต่ก็เป็นหลักให้กับสังคมได้

4.2.5 พวกเห็นแก่คนอื่นอย่างมีเหตุผล หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมอีโก้มาก ขณะเดียวกันก็มีพลังซูเปอร์อีโก้มากเช่นกัน ทำให้เกิดความสมดุล ระหว่างการทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม และความสมเหตุสมผล บุคคลประเภทนี้จะมีความสามารถควบคุมตนเอง ไม่ตกอยู่ในอิทธิพลของสังคมหรือกลุ่มอย่างปราศจากเหตุผล นักทฤษฎีก็เชื่อว่า เป็นขั้น

บุคลิกภาพได้พัฒนาถึงขีดสูงสุดของมนุษย์

สรุปได้ว่า การวางรากฐานการมีวินัยเพื่อเสริมสร้างให้เกิดความรับผิดชอบ จำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก ส่วนการจัดว่าใครมีวุฒิภาวะจิตใจมากน้อยเพียงใด อาจเริ่มวัดได้ในวัยรุ่นตอนปลาย หรือวัยผู้ใหญ่ตอนต้นก็ได้หมายความว่า บุคคลจะมีความดีมากกว่าเมื่อตอนวัยเด็กเสมอไป

5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

แนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ถือกำเนิดมาจากงานด้านจิตวิทยาสังคมของ Kurt Lewin ซึ่งใช้เวลาหลายปีในการพัฒนาและประยุกต์วิธีการจากชุดของการทดลองอย่างต่อเนื่อง ในชุมชนอเมริกาตอนหลังสงครามโลก วิธีการนี้ได้นำมาทดลองใช้ในบริบทต่าง ๆ ทางสังคม มีแนวคิดที่สำคัญอยู่ 2 แนว คือ แนวคิดการตัดสินใจของกลุ่มและแนวคิดด้านภาระหน้าที่ในการพัฒนาปรับปรุง การวิจัยปฏิบัติการแตกต่างจากการวิจัยแบบอื่นคือการวิจัยปฏิบัติการจะเน้นผลจากการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนอันเนื่องมาจากการวิจัยซึ่งถือเป็นหน้าที่แรกของการวิจัยปฏิบัติการ ในอันที่จะไปสู่การปรับปรุงและใช้ในการประเมินผลลัพธ์ของยุทธวิธีที่ใช้การปฏิบัติงานดังนั้นการวิจัยปฏิบัติการจึงเป็นกิจกรรมของกลุ่ม (กรมวิชาการ, 2540 : 13 – 14)

5.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

อรัญญา สุชาติโนบล (2544 : 66) สรุปความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าเป็นการวิจัยอย่างมีระบบ โดยนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะเรื่อง เฉพาะจุดซึ่งระบบเป็นปัญหาเฉพาะเรื่องและต้องดำเนินการอย่างรีบด่วน ผลจากการวิจัยจะทำให้เกิดการพัฒนากิจการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 60) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการวิจัยที่ผู้ประกอบวิชาชีพดำเนินการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของตน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและนำผลการวิจัย ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลการปฏิบัติงานของตนให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม

บุญชม ศรีสะอาด (2545 : 10) ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าเป็นการวิจัยเพื่อนำผลมาใช้แก้ปัญหาอย่างรีบด่วน หรือปัจจุบันทันที เช่น ปัญหาการเดินขบวน เป็นต้น

ประวิต เอราวรรณ์ (2545 : 5) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่กำลังเผชิญอยู่ และให้ได้แนวทางปฏิบัติหรือวิธีการแก้ไขปรับปรุงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในการปฏิบัติงาน

เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์ (2545 : 10) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการเป็นการวิจัยเพื่อหาทางในการแก้ปัญหาทางการศึกษาที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันที่เป็นปัญหาเฉพาะด้าน และยังเป็น การวิจัยเพื่อพัฒนาอีกด้านหนึ่งด้วยเพราะว่างานวิจัยในรูปแบบนี้จะสามารถนำไปใช้ในสภาพจริง ๆ ท้นต่อเหตุการณ์ได้ทันที วิธีปฏิบัติการใหม่หรือเทคนิคใหม่หรือวิจัยโครงการใหม่ ๆ หรือระบบการจัดการเรียนการสอน เช่น วิธีการสอนรูปแบบใหม่ เทคนิคการสอน เป็นต้น

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หมายถึง การแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานจริง สะท้อนผลการปฏิบัติงานเพื่อนำผลหรือสรุปผลที่ได้จากการวิจัยเพื่อให้ได้รูปแบบหรือแนวทางไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงาน

5.2 จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ยาใจ วงษ์บริบูรณ์ (2537 : 10) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า เพื่อจะปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานประจำให้ดีขึ้น โดยนำเอางานที่ปฏิบัติอยู่มาวิเคราะห์สภาพปัญหาอันเป็นเหตุให้งานนั้นไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จากนั้นใช้แนวคิดทางทฤษฎีและประสบการณ์ปฏิบัติงานที่ผ่านมาเสาะหาข้อมูลและวิธีการที่คาดว่าจะแก้ปัญหา ดังกล่าวได้แล้วนำวิธีการดังกล่าวไปทดลองใช้กับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น

5.3 ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

อรัญญา สุชาติโนบล (2544 : 67) กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีลักษณะสำคัญหลายประการ ดังนี้

1. เริ่มต้นจากความต้องการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น โดยค้นพบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติเอง
2. มุ่งแก้ไขปัญหาเฉพาะจุด เฉพาะเรื่อง
3. เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน
4. เป็นการวิจัยเพื่อประเมินตนเองของผู้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

5. เป็นการวิจัยซึ่งผู้ปฏิบัติเป็นผู้ประสบปัญหาเอง ย่อมจะดำเนินการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้ดีกว่าการวิจัยของบุคคลภายนอก

6. เป็นการวิจัยเพื่อวิเคราะห์งานวางแผนเพื่อปรับปรุงงานนั้นให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7. เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการเปลี่ยนแปลงและวิธีการ การเปลี่ยนแปลง และวิธีการ

8. เป็นการวิจัยที่มีการประเมินการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานในระยะต่อไป

9. เป็นการวิจัยที่ดำเนินการภายใต้สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ปกติ

10. มีการบันทึกข้อมูลที่ ได้จากการวิจัยเป็นระยะต่อเนื่อง

11. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จะต้องเหมาะสมสอดคล้องกับเรื่อง ที่วิจัยที่มุ่งแก้ไขปัญหาเฉพาะจุดเฉพาะเรื่องที่วิจัย

12. เป็นการวิจัยที่ไม่ยึดแบบแผนเนื่องจากการวิจัยที่มุ่งแก้ไขปัญหา เฉพาะจุดเฉพาะเรื่องที่จะแก้ไขเท่านั้น

13. การดำเนินการวิจัยมีการทดสอบสมมุติฐาน โดยการปฏิบัติจริง

14. การประเมินผลการวิจัยมุ่งพิจารณาขอบเขต วิธีการแก้ปัญหาหรือ กระบวนการวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงงานให้เฉพาะเรื่อง

5.4 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการวิจัยเพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ แก้ไขปัญหาอย่างรีบด่วนหรือปรับปรุงการปฏิบัติงาน (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 12)

Freeman เสนอขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้ (สุวิมล ว่องวานิช. 2544 : 23)

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับสภาพที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการกำหนดปัญหาวิจัยหรือคำถามวิจัยที่มีความ เฉพาะเจาะจงมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบคำถามการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 เป็นการทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 เป็นการนำข้อค้นพบไปเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบและใช้ประโยชน์

การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีลักษณะคล้ายคลึงกันและมีกระบวนการดำเนินการวิจัยที่คล้ายกับหลักการวิจัยทั่วไป คือ มีการกำหนดปัญหา การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเสนอผลการวิจัย ส่วนที่แตกต่างออกไปอย่างชัดเจน คือ การสะท้อนผลเพื่อให้เกิดการวิพากษ์และแลกเปลี่ยนประสบการณ์

นอกจากนี้ สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 13) ได้กล่าวถึง กระบวนการทำงาน PAOR ว่า มี 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (Planning) วางแผนหลังจากที่วิเคราะห์และกำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข
2. การปฏิบัติการ (Action) ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้
3. การสังเกต (Observation) สังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน
4. การสะท้อนผล (Reflection) สะท้อนผลหลังจากการปฏิบัติงานให้ผู้มีส่วนรวมได้วิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานต่อไป

สมบัติ บุญประคม (2545 : 6-8) กล่าวว่ากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนในวิทยาลัยของครู ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามขั้นตอนของ Kemmis and McTaggart ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นวางแผน (Plan) เริ่มต้นจากผู้วิจัยหรือครูผู้สอนสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาสำคัญเพื่อนำมาแก้ไข ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายลักษณะ เช่น การสำรวจข้อมูลในลักษณะรูปก้างปลา (Fish bone) สำรวจพฤติกรรมของผู้เรียนการสังเกตของครูข้อประเมินจากการประเมินของผู้เกี่ยวข้องเป็นต้น
2. ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action) เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในขั้นวางแผนมาดำเนินการ ในขั้นนี้ครูผู้วิจัยจะต้องพบปัญหาในการวิจัยมากมายแผนที่วางไว้จะกำหนดให้สามารถยืดหยุ่นได้ เปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมโดยกำหนดให้สมดุล กับการปฏิบัติจริงในห้องเรียน
3. ขั้นสังเกตผล (Observe) เป็นการสังเกตเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งสังเกตกระบวนการของการปฏิบัติการ (the action process) และผลของการปฏิบัติงาน (the effect of action) พร้อมทั้งจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง การสังเกตนี้หมายถึงการรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ โดยจากการเห็นด้วยตาการฟังและการใช้

เครื่องมืออาจเป็นแบบทดสอบวัดผลที่ออกมาเป็นตัวเลข แบบสอบถามที่ต้องการทราบถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในขณะที่ดำเนินการวิจัยควบคู่ไปกับการสังเกตผลการปฏิบัติ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีหลายวิธี ผู้ทำวิจัยต้องเลือกให้เหมาะสม พิจารณาข้อดีข้อเสียของเครื่องมือแต่ละชนิด เพื่อรวบรวมข้อมูลให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. **ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection)** ขั้นสุดท้ายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ ตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหา หรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ผู้วิจัยจะต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ ตามสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยหรือกิจกรรมที่กำลังศึกษาโดยผ่านกระบวนการอภิปรายปัญหา การประเมินโดยกลุ่มให้ได้แนวทางการพัฒนาขั้นตอนดำเนินการกิจกรรม และเป็นพื้นฐาน ข้อมูลที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและการวางแผนการปฏิบัติต่อไป

สรุปหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นความพยายามปรับปรุงการศึกษา โดยการเปลี่ยนแปลงการศึกษานั้นและการเรียนรู้ลำดับขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงนั้น
2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการทำงานเป็นกลุ่ม (Participatory) และให้การปรึกษาหารือร่วมกันทำงาน (Collaboration) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการฝึกปฏิบัติ ตามแนวที่กลุ่มกำหนด
3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการใช้สะท้อนการปฏิบัติ (Reflection) โดยการประเมินตรวจสอบในทุก ๆ ขั้นตอน เพื่อปรับปรุงการฝึกหรือการปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดหมาย
4. การเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่มีระบบ (Systematic learning process) โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องนำความคิดเชิงนามธรรมมาสร้างเป็นข้อสมมติฐาน ทดลองฝึกปฏิบัติและประเมินผลการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการทดสอบว่าสมมติฐานของแนวคิดนั้นผิดหรือถูก
5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ (Star Small) อาจจะเริ่มต้นจากบุคคล (ครู / ผู้วิจัย) ที่พยายามดำเนินการ ให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงบางสิ่งบางอย่างทางการศึกษาให้ดีขึ้น โดยขณะที่ปฏิบัติต้องปรึกษารับฟังข้อคิดเห็นและอาศัยการร่วมปฏิบัติจากผู้เกี่ยวข้องการวิจัยเชิงปฏิบัติการสร้างความรู้ใหม่ที่ให้แนวทางปฏิบัติเชิงรูปธรรม จากการบินทีก (Records) พัฒนาการของกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เห็นกระบวนการเข้าสู่ปัญหาการแก้ปัญหา การปรับปรุงและได้ผลสรุปที่สมเหตุสมผลในขณะเดียวกันสามารถนำปรากฏการณ์ที่ศึกษามาประมวลเป็นข้อเสนอเชิงทฤษฎีได้ (สมบัติ บุญประคม, 2545 : 9)

6. บริบทของโรงเรียนโคกสำราญวิทยา

ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ โรงเรียนโคกสำราญวิทยา ปรากฏดังนี้

6.1 ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนโคกสำราญวิทยา ตั้งอยู่ บ้านโคกสำราญ หมู่ที่ 1 ตำบลสำราญใต้
กิ่งอำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ รหัสไปรษณีย์ 46180 โทรศัพท์ 043-890026
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล 1-
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีที่ดิน 10 ไร่ 95 ตารางวา มีเขตพื้นที่บริการ จำนวน 1 หมู่บ้าน ได้แก่
บ้านโคกสำราญ หมู่ที่ 1 ตำบลสำราญใต้ กิ่งอำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

6.2 ข้อมูลด้านการบริหาร

6.2.1 โรงเรียนโคกสำราญวิทยา มีผู้บริหารตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
จำนวน 8 คน ปรากฏดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลผู้บริหาร โรงเรียนโคกสำราญวิทยาดังแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	ปีที่ดำรงตำแหน่ง
1	นายเริ่ม รังคะราช	ครูใหญ่	2500-2509
2	นายมนูญ ทักษิณภาค	ครูใหญ่	2509-2518
3	นายจันทร์ แก่นจันทร์	ครูใหญ่	2518-2534
4	นายวิรัตน์ สารบุญเรือง	ครูใหญ่	2534-2540
5	นายพิษณุ พิณีจ	ครูใหญ่	2540-2541
6	นายสมัย คำภาบุตร	ครูใหญ่	2541-2542
7	นายทองสุข ทุมทา	รักษาการในตำแหน่งครูใหญ่	2542-2548
8	นายไสว รินทรราช	ผู้อำนวยการ	2548-ปัจจุบัน

6.2.2 ประวัติโดยย่อ และคำขวัญของโรงเรียน

โรงเรียนโคกสำราญวิทยา ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2500 ตรงกับวันพุธขึ้น 13 ค่ำ เดือน 6 ปีระกา โดยนายสุพรรณ เวชวัฒน์ นายอำเภอสหัสขันธ์ เป็นผู้ตั้ง และมีนายสมบูรณ์ แสนศรี เป็นศึกษาธิการอยู่ในขณะนั้น ก่อนจะมีการตั้งโรงเรียนนักเรียนบ้านโคกสำราญ ได้เดินทางไปเรียนที่โรงเรียนหนองแสงวิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้านหนองแสง อยู่ห่างไปทางทิศใต้ของบ้านโคกสำราญ ประมาณ 2 กิโลเมตร ในการเดินทางไปเรียนนักเรียนได้รับความลำบากมาก เนื่องจากสมัยก่อนเป็นถิ่นทุรกันดาร นายเสน รินตะชะ ผู้ใหญ่บ้านโคกสำราญ จึงขอจัดตั้งโรงเรียนขึ้น ชื่อว่า โรงเรียนวัดบ้านโคกสำราญ ได้ทำการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทางราชการได้แต่งตั้ง นายเริ่ม รั้งคะราช มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่เป็นคนแรก และนายขัน วั่งระทา เป็นครูผู้สอน

สีประจำโรงเรียนคือสี เขียว เหลือง สีเขียว หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ ความเจริญงอกงาม สีเหลือง หมายถึง ความรักสงบ ความอ่อนน้อม ความมีคุณธรรม จริยธรรม คำขวัญประจำโรงเรียน คือ “เรียนดี มีวินัย ใฝ่ศึกษา พัฒนาตน”

6.3 ข้อมูลนักเรียน

ปัจจุบัน โรงเรียนโคกสำราญวิทยา มีนักเรียน ทั้งหมดจำนวน 38 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2550) ซึ่งสามารถจำแนกข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนได้ ดังนี้

6.3.1 นักเรียนที่อยู่ในเขตบริการ จำนวน 38 คน

6.3.2 จำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับชั้นที่เปิดสอน

โรงเรียนโคกสำราญวิทยา มีจำนวนนักเรียนที่เปิดสอน จำแนกได้ตามระดับชั้น ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับชั้นที่เปิดสอน (โรงเรียน โลกสำราญวิทยา.
2549 : 2)

ระดับชั้น	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
อนุบาล 1	1	2	3
อนุบาล 2	3	5	8
รวมนักเรียนก่อนประถม	4	7	11
ประถมศึกษาปีที่ 1	1	2	3
ประถมศึกษาปีที่ 2	4	2	6
ประถมศึกษาปีที่ 3	1	2	3
ประถมศึกษาปีที่ 4	1	2	3
ประถมศึกษาปีที่ 5	2	5	7
ประถมศึกษาปีที่ 6	3	2	5
รวมนักเรียนระดับประถม	12	15	27
รวมนักเรียนทั้ง 2 ระดับ	16	22	38

6.4 ข้อมูลด้านครูและบุคลากร

โรงเรียน โลกสำราญวิทยา มีจำนวนบุคลากร จำนวน 5 คน ปรากฏดังตารางที่ 3
ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ข้อมูลด้านครูและบุคลากร (โรงเรียน โลกสำราญวิทยา. 2549 : 3)

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	ระดับ	วุฒิการศึกษา
1	นายไสว รินทราข	ผู้อำนวยการ โรงเรียน	ค.ศ.2	ค.บ. (สังคมศึกษา) ป.บัณฑิต
2	นายนิคม สิ้นธุโคตร	ครูชำนาญการ	ค.ศ. 2	ค.บ. (พลศึกษา)
3	นางประเสียน ภูศรีนวล	ครูชำนาญการ	ค.ศ. 2	ค.บ. (การประถมศึกษา)
4	นายทองสุข ทุมทา	ครูชำนาญการ	ค.ศ. 2	กศ.ม. (ภูมิศาสตร์)
5	น.ส.นันทพร ภูครองนาค	พนักงานราชการ	-	ค.บ. (เคมี)

6.5 สภาพชุมชนโดยรวม

สภาพชุมชนรอบบริเวณ โรงเรียน เป็นชุมชนที่เป็นชนบท ไม่มีแหล่งอบายมุข และแหล่งเสื่อมโทรมอยู่ใกล้บริเวณโรงเรียน เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีประชากรประมาณ 480 คน จำนวนครัวเรือน 104 ครัวเรือนบริเวณใกล้เคียงโรงเรียน ทิศเหนือ ทิศตะวันออก และ ทิศตะวันตก เป็นหมู่บ้านโคกลำราญ ซึ่งเป็นเขตบริการของโรงเรียน ทิศใต้ ครอบคลุมเขื่อนลำปาว อาชีพหลักของประชากรในชุมชน เป็นการทำการเกษตร ซึ่งอาชีพที่สำคัญ คือ การทำนา การปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง ยางพารา การเลี้ยงโคเนื้อ และการทำประมง เนื่องจาก บริเวณพื้นที่ของชุมชนตั้งอยู่เป็นที่ลุ่ม มีเขื่อนลำปาวล้อมรอบ และพื้นที่อีกส่วนหนึ่งเป็นที่ดอน เหมาะสำหรับการปลูกพืชไร่ มีที่ราบบริเวณริมเขื่อนลำปาวเหมาะสำหรับเลี้ยงสัตว์ ประชากรในชุมชนทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ประเพณีส่วนใหญ่จึงเป็นลักษณะที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา มีการปฏิบัติตามหลักกรรมทางศาสนา แต่ก็มีประเพณีบางอย่างที่เก่าแก่และนิยมปฏิบัติ สืบต่อกันมา เช่น ประเพณีที่ชาวอีสานปฏิบัติในแต่ละเดือนที่เรียกว่า “ฮีตสิบสอง” เป็นต้น

ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.6) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 85 รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 15 ในการนับถือศาสนาผู้ปกครองนักเรียนนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 100 ฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน สาเหตุเนื่องจากแต่ละครอบครัวมีที่ทำกินน้อย รายได้ต่อครัวเรือนประมาณ 15,000-25,000 บาท / ปี จำนวนคน/ครัวเรือน เฉลี่ยประมาณ 5 คน / 1 ครัวเรือน

โอกาสและข้อจำกัดของโรงเรียน คือ โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชน ในทุก ๆ ด้านเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการขอความร่วมมือในการพัฒนาอาคารสถานที่ พัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ตลอดจนการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน โดยได้รับการสนับสนุนและบริจาค จากศิษย์เก่า ชุมชน และผู้มีจิตศรัทธา โดยการบริจาคเป็นเงิน และวัสดุอุปกรณ์การศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาให้ความร่วมมือและเอาใจใส่ในการพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยากรท้องถิ่นมาช่วยในการสอนและให้ประสบการณ์สำหรับผู้เรียนด้วย และโอกาสของโรงเรียนอีกอย่างหนึ่งคือชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่เป็นชุมชนที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่มีมลภาวะ ไม่มีการระบาดของยาเสพติด

ข้อจำกัดของโรงเรียน ข้อจำกัดภายในคือ โรงเรียนโคกลำราญวิทยา เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก งบประมาณที่ได้รับจัดสรรที่เป็นงบประมาณรายหัวมีน้อย ไม่เพียงพอในการจัดซื้อจัดหาวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนที่ดีและมีคุณภาพ ตลอดจนบุคลากร

มีน้อยไม่ครบชั้น แต่ทางโรงเรียนก็แก้ปัญหาโดยการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรและจัดการเรียนการสอนโดยการบูรณาการ

6.6 โครงสร้างหลักสูตร

โรงเรียนโคกสำราญวิทยา จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนโคกสำราญวิทยา
โดยโรงเรียนได้จัดสัดส่วนสาระการเรียนรู้และเวลาเรียนดังแสดงในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4 โครงสร้างหลักสูตร โรงเรียนโคกสำราญวิทยา ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-ป.3)
(โรงเรียนโคกสำราญวิทยา, 2549 : 5)

ระดับ ชั้น	เวลาเรียน (คิดเป็นร้อยละต่อปี)									รวม
	ภาษา ไทย	คณิต ฯ	วิทยา ศาสตร์	สังคม ศึกษา/ ศาสนา ฯ	สุข ศึกษา/ พล ศึกษา	ศิลปะ	การ งาน อาชีพ ฯ	ภาษา ต่าง ประเทศ	กิจกรรม พัฒนา ผู้เรียน	
ป.1	28	20	8	8	8	8	8	4	8	100
ป.2	28	20	8	8	8	8	8	4	8	100
ป.3	28	20	8	8	8	8	8	4	8	100
รวม	84	60	24	24	24	24	24	13	24	

ตารางที่ 5 โครงหลักสูตร โรงเรียน โลกสำราญวิทยา ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6)
(โรงเรียน โลกสำราญวิทยา. 2549 : 5)

ระดับ ชั้น	เวลาเรียน (คิดเป็นร้อยละต่อปี)									รวม
	ภาษาไทย	คณิต ๑	วิทยา ศาสตร์	สังคม ศึกษา/ ศาสนา ๑	สุข ศึกษา/ พล ศึกษา	ศิลปะ	การ งาน อาชีพ/ เทคโนโลยี	ภาษา ต่างประเทศ	กิจกรรม พัฒนา ผู้เรียน	
ป.4	20	20	12	8	8	8	8	8	2	100
ป.5	20	20	12	8	8	8	8	8	2	100
ป.6	20	20	12	8	8	8	8	8	2	100
รวม	60	60	36	24	24	24	24	24	6	

- จำนวนชั่วโมงที่จัดให้นักเรียนเรียนทั้งปีเท่ากับ 1,000 ชั่วโมง

- แผนการเรียนรู้/จุดเน้นการพัฒนาผู้เรียนที่ต้องการเน้นเป็นพิเศษ คือกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

6.7 แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการใช้ ประกอบด้วย

6.7.1 ห้องสมุดมีขนาด 30 ตารางเมตร จำนวนหนังสือในห้องสมุดทั้งหมด ประมาณ 300 เล่ม การสืบค้นหนังสือและการยืมใช้ระบบการยืมผ่านบรรณารักษ์ซึ่งจะแต่งตั้งครูคนหนึ่งรับผิดชอบ พร้อมแต่งตั้งนักเรียนเข้าปฏิบัติเวรร่วมด้วย จำนวนนักเรียนที่ใช้ห้องสมุดในปีการศึกษา 2549 เฉลี่ย 33 คน / วัน

6.7.2 แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน (นอกจากห้องสมุด)และแหล่งเรียนรู้ภายนอก
ห้องเรียน

ตารางที่ 6 สถิติการใช้บริการแหล่งเรียนรู้ (โรงเรียน โศกสาราญวิทยา. 2549 : 7)

แหล่งเรียนรู้ภายใน โรงเรียน	สถิติการใช้	แหล่งเรียนรู้ภายนอก	สถิติการใช้
ชื่อแหล่งเรียนรู้	(จำนวนครั้ง/ปี)	ชื่อแหล่งเรียนรู้	(จำนวนครั้ง/ปี)
1.แปลงสาธิตการเกษตร	20 ครั้ง/ปี	1.วัดสะอาดชัยศรี	20 ครั้ง/ปี
2. แปลงปลูกพืชสมุนไพร	20 ครั้ง/ปี	บ้าน โศกสาราญ	12 ครั้ง/ปี
3.ห้องครัว(การทำอาหาร)	20 ครั้ง/ปี	2. ศูนย์สาธิตการตลาด	12 ครั้ง/ปี
4.ห้องสหกรณ์ของโรงเรียน	20 ครั้ง/ปี	โศกสาราญ	2 ครั้ง/ปี
		3. แปลงสาธิตเกษตร	2 ครั้ง/ปี
		พอเพียง	2 ครั้ง/ปี
		4. สวนอนุรักษ์สัตว์ป่า	2 ครั้ง/ปี
		ลำปาว	6 ครั้ง/ปี
		5.แหล่งโคโนเสาร์ภูมู่ข้าว	
		6.ร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า	
		7.ร้านทำขนมจีน	
		8.ร้านทำขนมข้าวเกรียบ	
		ฟักทองและสินค้า OTOP	

6.7.3 ประชาชนชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ผู้ทรงคุณวุฒิที่สถานศึกษาเชิญมาให้
ความรู้แก่ครูและนักเรียน ในปีการศึกษา 2549 นี้ มีดังนี้

1. นายพุทธา รัตนจูล ให้ความรู้เรื่อง การจักสานกระติบข้าว ที่รองหวด
นึ่งข้าว จากไม้ไผ่

2. นายนิกร ภูครองนาค ให้ความรู้เรื่อง การผลิตข้าวเกรียบฟักทอง

3. นายวิพร หงส์ชูตา ให้ความรู้เรื่อง การบำรุงดินและเกษตรอินทรีย์

4. หลวงปู่สี จิตตสาโร ให้ความรู้เรื่อง คุณธรรม จริยธรรม และความรู้

ทางศาสนา

5. จ.ส.อ. วิโรจน์ รัชย์มณี ให้ความรู้เรื่อง การปฏิบัติตามกฎจราจร และการป้องกันยาเสพติด

6. นายพานิช แกมนิล หัวหน้าสถานีอนามัยบ้านหนองแสง ให้ความรู้ ด้านสุขภาพอนามัย

6.8 ผลการดำเนินงานในรอบปีการศึกษา 2549 ที่ผ่านมา

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ป.1-ป.6 ปีการศึกษา 2549 ปรากฏดังตารางที่ 7 ต่อไปนี้

ตารางที่ 7 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ป.1-ป.6 ปีการศึกษา 2549
(โรงเรียนโคกสำราญวิทยา. 2549 : 9)

สาระการ เรียนรู้ ชั้น	ไทย (4)	คณิต (4)	วิทย์ (4)	สังคมฯ (4)	สุข/ พล (4)	ศิลปะ (4)	การงาน ฯ (4)	อังกฤษ (4)	คะแนน เฉลี่ย (ร้อยละ)
ป.1	3.25	2.83	2.75	2.67	2.92	3.25	3.08	2.33	2.89
ป. 2	3.5	3.67	3.5	3.33	3.67	3.67	3.83	3.17	3.54
ป. 3	3.5	3.67	3.5	3.67	3.67	3.67	3.83	3	3.61
ป. 4	3.29	2.50	2.93	2.79	3.14	3.29	3.50	2.29	2.96
ป.5	2.83	2.67	3	3	2.58	2.83	3.58	2.42	2.87
ป. 6	3.07	3.14	2.93	3.36	4	4	3.64	2.71	3.36
คะแนนที่ได้	19.44	18.48	18.61	18.82	19.98	20.71	21.46	15.92	19.23
เฉลี่ย รายกลุ่ม	3.24	3.08	3.10	3.14	3.33	3.45	3.58	2.65	3.21

6.9 ผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบแรก

โรงเรียน โคกสำราญวิทยาได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกจาก สมศ.รอบแรก เมื่อวันที่ 9 -10 และ 13 กันยายน พ.ศ. 2547 ผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษามีการประเมิน 3 ด้าน คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครู และด้านผู้เรียน ซึ่งสรุปผลการประเมินโดยภาพรวมตามมาตรฐานเป็นตาราง ดังตารางที่ 8 ต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบแรก (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2547 : ค)

มาตรฐานที่	รายละเอียดมาตรฐาน	ระดับคุณภาพ		
		ปรับปรุง	พอใช้	ดี
ด้านผู้เรียน				
มาตรฐานที่ 1	ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์		✓	
มาตรฐานที่ 4	ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์	✓		
มาตรฐานที่ 5	ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร		✓	
มาตรฐานที่ 6	ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	✓		
มาตรฐานที่ 9	ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต	✓		
มาตรฐานที่ 10	ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี		✓	
มาตรฐานที่ 12	ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา		✓	

ตารางที่ 8 (ต่อ)

มาตรฐานที่	รายละเอียดมาตรฐาน	ระดับคุณภาพ		
		ปรับปรุง	พอใช้	ดี
ด้านผู้บริหาร				
มาตรฐานที่ 13	สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างมีระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา	✓		
มาตรฐานที่ 14	สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนา การศึกษา		✓	
มาตรฐานที่ 25	สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับ ผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียน การสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้		✓	
ด้านครู				
มาตรฐานที่ 22	ครูมีความสามารถในการจัดการเรียน การสอนอย่างมีประสิทธิภาพและ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ		✓	
มาตรฐานที่ 24	ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถ ตรงกับ งานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ			✓

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

นัยนา วงศ์โสภ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนสันติธรรมวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ผลการศึกษาพบว่า ก่อนดำเนินการพัฒนานักเรียนทิ้งขยะเคลื่อนกลาดทิ้งในห้องเรียนและบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน มักทำอาหารหกเลอะเทอะในช่วงรับประทานอาหาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักเรียนยังขาดอุปนิสัยทางคุณธรรมจริยธรรมด้านความสะอาด ในส่วนของความรับผิดชอบ พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มักมาโรงเรียนสายและไม่ตรงเวลารวมทั้งยังไม่ค่อยจัดเก็บอุปกรณ์สิ่งของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบหลังเลิกใช้ จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงได้ดำเนินการพัฒนาโดยจัดให้มีการประชุมชี้แจงเพื่อรับทราบสภาพปัญหาและสร้างความตระหนักร่วมกัน มีการปรึกษาหารือและประสานขอความร่วมมือไปยังกลุ่มครูผู้เกี่ยวข้อง และได้กำหนดวิธีการพัฒนาที่สนใจร่วมกัน ได้แก่ การนำเอาหลักสูตรการพัฒนาลักษณะนิสัยตามแนวทางการศึกษาแบบบาวไฮ ซึ่งใช้ได้ผลดีกับนักเรียนระดับปฐมวัย โดยนำเอาหลักสูตรดังกล่าวมาปรับปรุงพัฒนาแล้วนำมาประยุกต์ใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยก่อนดำเนินการพัฒนาได้จัดให้มีการประชุมวางแผนปฏิบัติการจัดการอบรมครูผู้ร่วมศึกษารวมถึงจัดให้มีการสังเกตติดตามผลและจัดการประชุมสะท้อนผลเพื่อเรียนรู้ข้อดี และข้อด้อยของการดำเนินการพัฒนาเพื่อปรับแผนและกลยุทธ์ในการพัฒนา ทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาแบบบาวไฮและการวิจัยเชิงปฏิบัติการมากขึ้น โดยสามารถนำแผนการเรียนรู้และกิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่ร่วมกันพัฒนาขึ้นไปปฏิบัติกับนักเรียน ครูมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ รวมถึงให้ข้อเสนอแนะซึ่งนำไปสู่การค้นพบกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาร่วมกันมากขึ้น

นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีคุณธรรมจริยธรรมด้านความสะอาดสูงขึ้น กล่าวคือ ภายหลังจากที่นักเรียนได้รับการพัฒนาตามแผนการเรียนรู้และกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ซึ่งได้จัดให้มีการฝึกทักษะในภาคปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเกิดการเรียนรู้ และกลายเป็นอุปนิสัยสามารถสังเกตเห็นได้ว่า นักเรียนได้ร่วมกันทำความสะอาดทั้งภายในห้องเรียนและตามบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน ในส่วนของคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ สามารถสังเกตเห็นได้ว่า นักเรียนที่มาโรงเรียนตรงเวลา และนักเรียนที่มีความรับผิดชอบในการจัดเก็บสิ่งของอุปกรณ์เครื่องใช้เข้าที่ หลังเลิกใช้งานแล้ว มีจำนวนสูงขึ้น

ชาญวิทย์ โสภิตะชา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานเพื่อพัฒนาวิสัย
 นักเรียน โรงเรียนบ้าน โลกเกาะ (มิตรภาพที่ 159) อำเภอภูซำวุ่น จังหวัดอุบลราชธานี ผล
 การศึกษาพบว่า โรงเรียนประสบปัญหาวิสัยนักเรียน 6 ด้าน ได้แก่ การตรงต่อเวลา อาจารย์
 ในโรงเรียนไม่ให้ความร่วมมือและเอาใจใส่นักเรียนอย่างจริงจัง ไม่มีการติดตามประเมินผล
 อย่างต่อเนื่องและนักเรียนไม่จิตสำนึกต่อการปฏิบัติตนให้ตรงต่อเวลา ก่อให้เกิดผลกระทบ
 ต่อการจัดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาอย่างมาก ด้านความสะอาด โรงเรียนขาดการดูแล
 เอาใจใส่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง นักเรียนไม่ค่อยรับผิดชอบกิจกรรมทำความสะอาด
 ด้านการแต่งกาย โรงเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการตรวจเครื่องแต่งกายของนักเรียนก่อนเข้า
 ห้องเรียนและนักเรียนบางส่วนจะแต่งกายให้ต่างไปจากเพื่อนเพราะเป็นจุดเด่น ด้านการเข้าแถว
 ครู-อาจารย์ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ด้านการแสดงความเคารพนักเรียนไม่มีจิตสำนึก
 ด้านการแสดงความเคารพ นักเรียนส่วนใหญ่จะเคารพเฉพาะอาจารย์ที่สอนและครูประจำชั้น
 ด้านการปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน ครู-อาจารย์ ยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร

ผลการดำเนินงานสรุปได้ว่า โรงเรียนควรกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและ
 เอาใจใส่ติดตามแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างจริงจัง จะช่วยให้พฤติกรรมเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น
 โดยครูทุกคนต้องตระหนักในความรับผิดชอบเอาใจใส่ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
 อยู่เสมอ

สุวรรณี ขันโมลี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาวิสัยในตนเอง
 ของนักเรียน ผลการศึกษา พบว่า

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูขาดการสอดแทรกคุณธรรม
 จริยธรรมและความมีวินัยในตนเองให้แก่แก่นักเรียน นักเรียนขาดความตระหนักถึงความสำคัญ
 ของความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์และความสามัคคี ระบบการกำกับติดตามแบบมีส่วนร่วม
 ขาดประสิทธิภาพ

2. วิธีการพัฒนาความมีวินัยในตนเอง ประกอบด้วยกิจกรรมสถานักเรียน
 ได้แก่ กิจกรรมประชุมชี้แจงกำหนดบทบาท และสร้างความตระหนัก กิจกรรมปฏิบัติตาม
 บทบาทหน้าที่และกิจกรรมยกย่องความดี กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ได้แก่ กิจกรรมประกวด
 เรียงความ เรื่องความซื่อสัตย์ตามความคิดของข้าพเจ้า กิจกรรมประกวดคำขวัญ เรื่อง
 ความซื่อสัตย์และกิจกรรมแข่งขันตอบปัญหา เรื่อง ความซื่อสัตย์และกิจกรรมชมรม ได้แก่
 กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมชมรมกีฬาและกิจกรรมชมรมรักธรรมชาติ

3. ผลการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์และความสามัคคี พบว่า มีการพัฒนาที่ดีขึ้นมาก ส่งผลให้การดำเนินงาน ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย

ชูชัย ประทุมจันทร์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียน โรงเรียนกุศตรองวิทยาคาร กิ่งอำเภอคอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาวินัยโดยใช้โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน กิจกรรมคาบพิเศษเห็นนะ โดยนักเรียนมีความรับผิดชอบในเรื่องการทำความสะอาดบริเวณเขตสี การทิ้งขยะให้ถูกที่ ความรับผิดชอบในเรื่องการดูแลรักษาความสะอาดของร่างกาย อยู่ในระดับดี กิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมทุกวันศุกร์ ช่วยเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายอยู่ในระดับปานกลาง กิจกรรมธนาคารความดี และกิจกรรมเข้าค่ายจริยธรรม พบว่า นักเรียนจะมีการดูแลทรัพย์สินของทางโรงเรียนตลอดจนความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่ลักขโมยของผู้อื่น นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นมาก การที่จะพัฒนาการเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนให้ได้ผลดีและเกิดประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างจริงจัง บุคลากรทุกฝ่ายจะต้องตระหนักในหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาวินัยนักเรียนอย่างจริงจัง ตลอดจนการให้ความร่วมมือในการดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นทางโรงเรียน ชุมชน ครอบครัว ผู้ปกครองต้องช่วยกระตุ้น จัดบรรยากาศการพัฒนาส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนจะต้องกำหนดนโยบายส่งเสริมพัฒนาด้านวินัยในตนเองของนักเรียนอย่างต่อเนื่องทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

ทวี ศรีสวัสดิ์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานการพัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียน โรงเรียนภูวิทยา อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา สภาพปัจจุบัน ปัญหาวินัยในตนเองของนักเรียน คือ นักเรียนแต่งกายไม่ถูกระเบียบ สวมเครื่องประดับ ไว้ผมยาว แต่งหน้ามาโรงเรียน และ ขาดวินัย ด้านการรักษาความสะอาดห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมรณรงค์การแต่งกายถูกระเบียบและกิจกรรมทำความสะอาด ทุกตารางนิ้ว ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่แต่งกายผิดระเบียบลดลงเหลือเดือนละไม่เกิน 2 คน สำหรับวินัยในตนเองด้านความสะอาด สวยงามขึ้น นักเรียนมีความตั้งใจและเอาใจใส่ในการทำความสะอาด นักเรียนมาเรียนเร็วขึ้น แต่มีสิ่งที่จะต้องปรับปรุง คือ นักเรียนส่วนหนึ่งมาโรงเรียนสาย หลบหนีเรียน แก้ปัญหาโดยการจัดกิจกรรมประกวดความสะอาดห้องเรียนและบริเวณที่รับผิดชอบและยกย่องชมเชยห้องเรียนที่เป็นแบบอย่าง พบว่า ด้านความสะอาด นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการร่วมมือกันทำความสะอาดและมีความรับผิดชอบมากขึ้น ส่วนด้านนักเรียนมาเรียนสายและหลบหนีเรียนมีจำนวนลดลงมาก ในภาพรวมของนักเรียน

กลุ่มเป้าหมายมีวินัยในการทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณ โรงเรียนด้วยตนเอง โดยต้องมีครูช่วยกำกับดูแล

พรศิริ เรื่องโรจน์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนจักราชราษฎร์สามัคคี อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันปัญหา วินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียนพบว่า นักเรียนไม่ตั้งใจเรียน หยอกล้อกันในห้อง ไม่ส่งการบ้าน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลง ซึ่งสร้างปัญหาในการจัดการเรียนการสอนสำหรับครูเป็นอย่างมาก และนักเรียนไม่ช่วยกันทำความสะอาดบริเวณ โรงเรียนและห้องเรียน ไม่ช่วยกันรักษาสิ่งของวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียนและนักเรียนบางส่วนยังขีดเขียน โต๊ะเก้าอี้ ซึ่งเป็นการทำลายสมบัติของโรงเรียนก่อให้เกิดปัญหาเป็นอย่างมาก

เมื่อดำเนินการพัฒนา โดยการประชุมระดมความร่วมมือจากบุคลากรภายในโรงเรียนและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมตาวีเศษ กิจกรรมความรู้คู่คุณธรรม กิจกรรมรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด ผลการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนจักราชราษฎร์สามัคคี ปรากฏดังนี้

1. ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง พบว่า นักเรียนโรงเรียนจักราชราษฎร์สามัคคี มีความรับผิดชอบต่อตนเองเพิ่มมากขึ้น ทั้งในด้านการเรียน การแต่งกาย ตลอดจนการรักษาความสะอาดร่างกาย โดยจะเห็นได้จากเวลาที่ครูมอบหมายงานหรือการบ้านให้ทำ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายก็จะทำให้เสร็จและส่งงานตามเวลา เวลาเรียนก็ตั้งใจเรียนไม่หยอกล้อเหมือนแต่ก่อน นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจและให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาขึ้นตามวัยในแต่ละระดับ จนเป็นที่พอใจในระดับหนึ่งของกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า

2. ด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ผลการพัฒนาปรากฏว่า ด้านการรักษาความสะอาดนักเรียนได้พัฒนาตัวเองมากขึ้น ให้ความสำคัญและช่วยกันรักษาความสะอาดตามเขตที่ได้รับมอบหมายอย่างมีความกระตือรือร้น ตอนเช้า นักเรียนได้นำไม้กวาดมาจากบ้านและช่วยกันทำความสะอาดช่วงกลางวันก็พยายามรักษาความสะอาดของโรงเรียน โดยทิ้งขยะให้เป็นที่ ตอนเลิกเรียนตอนเย็นก็พากันทำความสะอาดห้องเรียนก่อนจึงพากันกลับบ้าน โดยมีครู-อาจารย์ เป็นผู้ดูแลและให้กำลังใจ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมเข้ามากระตุ้นให้นักเรียน ได้ทำ จึงให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวมมากขึ้น แต่ยังมีจุดอ่อน หากมีการทำกลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมไปใช้ โดยการเพิ่มบทบาทของผู้ปกครองในการดูแล ก็จะส่งผลให้การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยของนักเรียนบรรลุถึงเป้าหมายต่อไป ซึ่งโรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมและลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น

สมนึก คอบขุนทด (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียน โลกเรีงมย์ศิลปาคาร อำเภอป่าหน่ึงฉรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีสภาพปัจจุบันและปัญหา คือ ครูประจำชั้นและครูเวรขาดการแนะแนวเกี่ยวกับวินัยนักเรียนด้านการแต่งกายตามระเบียบของโรงเรียน การทำงานไม่เป็นระบบ การเรียนการสอนไม่สอดคล้องเรื่องระเบียบวินัยนักเรียนมาโรงเรียนไม่ทันเวลา ทำความสะอาด มาไม่ทันเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติ เข้าเรียน ไม่ตรงเวลา หนีเรียน นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการมีวินัยด้านการร่วมรักษาความสะอาดของอาคารสถานที่นักเรียนไม่เห็นคุณค่าของทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม มีการทำลายทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน ไม่เก็บรักษาอุปกรณ์กีฬาหลังจากใช้แล้ว

เมื่อดำเนินการพัฒนาวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียน โลกเรีงมย์ศิลปาคาร อำเภอป่าหน่ึงฉรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ในวงรอบที่ 1 ใช้กิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ การปฏิบัติตามคู่มือการพัฒนาวินัยด้านความรับผิดชอบ การนิเทศการปฏิบัติการพบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีวินัยด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยการแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน การตรงต่อเวลา นักเรียนส่วนมากปรับปรุงตนเองให้เป็นคนตรงต่อเวลา และเข้าร่วมกิจกรรมตามที่โรงเรียนกำหนดสม่ำเสมอ วินัยด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ในการร่วมรักษาความสะอาดของอาคารสถานที่ และการรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน นักเรียนทุกชั้นร่วมกันทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณ โรงเรียน เป็นระเบียบเรียบร้อย เห็นคุณค่าของทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน แต่พบปัญหาในการพัฒนาการดำเนินงานคือ มีนักเรียนบางส่วนแต่งกายไม่ถูกต้องตามระเบียบเป็นครั้งคราวและมาไม่ทันเข้าแถวหน้าเสาธงไม่เข้าร่วมกิจกรรมรักษาความสะอาดของอาคารสถานที่ ทำความสะอาดห้องเรียน ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ มีการทำลายทรัพย์สินสมบัติของทางโรงเรียน ทิ้งเศษกระดาษไม่เป็นที่ พื้นที่บริเวณโรงเรียน กว้างมากทำให้การกำกับดูแลไม่ทั่วถึง ในวงรอบที่ 2 ได้ปรับกลยุทธ์โดยใช้

กิจกรรมการนิเทศการปฏิบัติการ พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีความรับผิดชอบต่อตนเอง แต่งกายได้ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน ด้านการตรงต่อเวลามาทัน โรงเรียน เข้าเรียนตรงเวลา มาเรียนสม่ำเสมอ ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณ โรงเรียนที่รับผิดชอบ นักเรียนร่วมรักษาความสะอาดของห้องเรียน และอาคารสถานที่ ได้เป็นระเบียบเรียบร้อย และรักษาทรัพย์สินสมบัติของ โรงเรียนเป็นอย่างดี แต่ยังมีกลุ่มเป้าหมายบางส่วนที่ยังไม่ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน โดยไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรมเข้าแถวหน้าเสาธง และกิจกรรมรักษาความสะอาดบริเวณ โรงเรียน

โดยสรุปผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาการดำเนินการเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ การปฏิบัติตามคู่มือ การพัฒนาวินัยด้านความรับผิดชอบ การนิเทศการปฏิบัติการ ทำให้นักเรียนมีการพัฒนาวินัยด้านความรับผิดชอบทั้ง 2 ด้าน ดีขึ้น แต่ยังมีจุดอ่อนด้านความรับผิดชอบต่อตนเองในเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมควบคุมตนเอง ทางกาย วาจา ใจ การยอมรับการกระทำของคนอื่น และด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมใน โรงเรียน การให้บริการต่าง ๆ ในโรงเรียน ควรได้รับการพัฒนาโดยใช้กิจกรรมการมีส่วนร่วม

สืบสกุล หดช้อย (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนเมืองทุ่งวิทยา อำเภอสุวรรณภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผลการศึกษาค้นคว้า ปรากฏผล ดังนี้

1. การดำเนินการตาม โครงการพัฒนาวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียน โดยใช้กิจกรรม 4 กิจกรรม สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายให้เป็นผู้มีวินัยและความรับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับคุณภาพมาก

2. โรงเรียนเมืองทุ่งวิทยา มีการพัฒนาวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียน โดยการจัดทำโครงการพัฒนาวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียน ด้วยการจัดกิจกรรมหลักจำนวน 4 กิจกรรม ซึ่งมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองของนักเรียน นักเรียนกลุ่มเป้าหมายจำนวน 20 คน มีวินัยในด้านการแต่งกาย มีวินัยในการรักษาความสะอาด ด้านการใช้สถานที่ และด้านการปฏิบัติกิจกรรมหน้าเสาธงเพิ่มมากขึ้น และกลุ่มเป้าหมายทุกคนมีความ รับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียน ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ต่อสถานศึกษา และต่อครอบครัวเพิ่มมากขึ้น

โดยสรุป การพัฒนาวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์ การเยี่ยมบ้านนักเรียน การแบ่งเขตรักษาความสะอาด การประชุมผู้ปกครองนักเรียน และ

การอบรมนักเรียนประจำสัปดาห์ ทำให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้าน
 ความมีวินัยและความรับผิดชอบ ส่งผลดีต่อการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนให้มี
 คุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา อันจะเป็นหลักประกันให้สังคมเกิดความเชื่อมั่น
 ในศักยภาพของสถานศึกษา และนำมาซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง
 และชุมชน

กร กองสุข (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างวินัย
 นักเรียนด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนสามัคคีพิทยาคม อำเภอโนนสุวรรณ จังหวัดบุรีรัมย์
 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า สภาพก่อนการพัฒนาพบว่า นักเรียนยังขาดวินัยบางประการที่ยังไม่
 เป็นไปตามมาตรฐานและไม่เป็นไปตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโรงเรียน นักเรียนขาด
 ความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่ การมาโรงเรียนสาย การขาดเรียน การหนีเรียน และนักเรียน
 ขาดความรับผิดชอบต่อด้านการรักษาความสะอาดอาคารสถานที่ และสถานที่ของส่วนรวม เมื่อ
 ดำเนินการพัฒนาโดยใช้กิจกรรม โฮมรูม กิจกรรมสัญญาใจ กิจกรรมการเยี่ยมบ้าน และกิจกรรม
 สะอาดทุกวัน พบว่า

1. ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีความรับผิดชอบต่อตนเองเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านการมาเรียนและการเข้าเรียน โดยจะเห็นได้จากนักเรียนจะ
 รับผิดชอบต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนกำหนดให้ ไม่มาโรงเรียนสาย มาเรียนสม่ำเสมอ
 และไม่หนีคาบเรียน นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนกลุ่มเป้าหมายยังมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อ
 ต่อการศึกษาเล่าเรียนเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในระดับที่น่าพอใจ

2. ด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวม นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีความ
 รับผิดชอบต่อการรักษาความสะอาดห้องเรียนและพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยได้พัฒนาตนเอง
 มากขึ้น และให้ความสำคัญกับหน้าที่ความรับผิดชอบต่อที่ได้รับมอบหมายเพิ่มขึ้นในระดับที่น่า
 พอใจ ผลก็คือพื้นที่ต่าง ๆ ของโรงเรียนมีความสะอาดเรียบร้อยสวยงาม

โดยสรุป การดำเนินงานเพื่อเสริมวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โดยใช้
 กิจกรรม โฮมรูม กิจกรรมสัญญาใจ กิจกรรมการเยี่ยมบ้านและกิจกรรมสะอาดทุกวันช่วยให้
 นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสูงขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีนักเรียนบางส่วนที่ครูจะต้องคอยกำกับดูแล
 อย่างใกล้ชิด จึงจะสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จได้ ดังนั้นเพื่อให้มีการพัฒนาการ
 เสริมเสริมวินัยนักเรียนอย่างยั่งยืน โรงเรียนควรมีกิจกรรมการพัฒนาเสริมสร้างวินัยนักเรียน
 อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยการเพิ่มบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการนักเรียนให้มีส่วนร่วม
 ในการร่วมกำหนดกิจกรรมการพัฒนาอย่างจริงจังต่อไป

เสถียรภรณ์ สมฤทธิ์ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงาน การเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนบ้านโลกสูง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาค้นคว้า ในครั้งนี้ ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การที่จะพัฒนาวินัยนักเรียน ให้ได้ผลอย่างจริงจังนั้น โรงเรียนจะต้องเห็นความสำคัญ มีแผนนโยบายที่ชัดเจน บุคลากรจะต้องมีความตระหนักในปัญหา ทำคนให้เป็นแบบอย่างที่ดี จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม การพัฒนาวินัยนักเรียนและกระตุ้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมด้านความรับผิดชอบ อย่างต่อเนื่องก่อนการดำเนินการพัฒนานั้น พบว่า ครูผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการปฏิบัติงานการเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบและกิจกรรมที่จัดขึ้น ขาดความชัดเจน ไม่ต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนขาดวินัยในหลายด้าน ทั้งด้านวินัยต่อตนเองและวินัย ต่อส่วนรวม ด้านที่พบปัญหาและต้องดำเนินการในอันดับแรกคือ ด้านการตรงต่อเวลาและ ด้านการรักษาความสะอาด กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการพัฒนาการดำเนินงาน การเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาคือ หลักการ มีส่วนร่วมในวงรอบที่ 1 ผลปรากฏว่ากลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความเข้าใจในการ ปฏิบัติงานการเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ ครบคลุมทั้ง 2 ด้าน นักเรียนมีวินัย ด้านการตรงต่อเวลา นักเรียนมาโรงเรียนทันเวลา ส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามเวลาที่กำหนด ด้านการรักษาความสะอาด พื้นที่ที่รับผิดชอบเกิดความสะอาด สวยงาม ร่มรื่น น่าอยู่ และ กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์ หลักการมีส่วนร่วมผลปรากฏว่านักเรียนมีวินัยด้านการตรงต่อเวลาและด้านการรักษา ความสะอาดอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจเป็นอย่างยิ่ง

สหรัตน์ ประทุมตา (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างวินัย นักเรียน ด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนขมิ้นราษฎร์สงเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษา พบว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดฐานอบรมเสริมสร้างความเข้มแข็ง และการนิเทศติดตาม ทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเสริมสร้างวินัยของนักเรียน มากขึ้น และนักเรียนมีความเข้าใจในการพัฒนาตนเองและสามารถพัฒนาการตรงต่อเวลา และการแต่งกายได้ดีขึ้น ดังนั้น

1. ผลการพัฒนาเสริมสร้างวินัยนักเรียน ด้านความรับผิดชอบในการตรง ต่อเวลา จากการจัดฐานอบรมวินัยเสริมสร้างความเข้มแข็ง พบว่านักเรียนได้พัฒนาขึ้นมาก และนักเรียนสนใจกระตือรือร้น ในการร่วมกิจกรรม นักเรียนมีความรับผิดชอบในงานที่ได้

รับมอบหมายและตรงต่อเวลา จำนวนนักเรียนที่มีปัญหาเหลือเพียง ร้อยละ 1.29 ของนักเรียนทั้งหมด โดยนักเรียนมาโรงเรียนทันเวลา นักเรียนเข้าชั้นเรียนทันเวลา

2. ผลการพัฒนาเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบในการแต่งกาย พบว่า นักเรียน ได้พัฒนาขึ้นมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากครูมีการนิเทศติดตาม ซึ่งมีกิจกรรมเป็นขั้นตอน คือ การประกวดนักเรียนมีการแต่งกายดีเด่น กิจกรรมรณรงค์ประชาสัมพันธ์กับผู้ปกครอง การสอนแทรกบูรณาการในทุกวิชา และการมอบงานให้ปฏิบัติชัดเจน ให้เพื่อนช่วยเพื่อนดูแลซึ่งกันและกัน นักเรียนจึงมีการพัฒนาตนเองให้มีความรับผิดชอบมากขึ้น จำนวนนักเรียนที่มีปัญหา เหลือเพียง 2 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 0.86 ของนักเรียนทั้งหมด โดยนักเรียนสวมกางเกง, กระโปรงดูกระเปียบ การปักเครื่องหมายดูกระเปียบ ทรงผมดูกระเปียบและไม่ใส่เครื่องประดับ

โดยสรุป การพัฒนาเสริมสร้างวินัยนักเรียน ด้านความรับผิดชอบของโรงเรียน ชมนิราษฎร์สงเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้กิจกรรมพัฒนาดังกล่าว ช่วยให้ผู้บรรลุเป้าหมาย คือ ลดจำนวนนักเรียนที่มีปัญหาการไม่ตรงต่อเวลา และการแต่งกายไม่ดูกระเปียบลดจำนวนลงเป็นอันมาก ยังเหลือเพียงบางส่วนเท่านั้น ซึ่งสามารถจะแก้ไขได้ โดยดำเนินการช่วยเหลือให้ต่อเนื่องและมีการร่วมมือกับผู้ปกครองมากขึ้น ซึ่งจะแก้ไขปัญหาที่ได้รับแก้ไขตามความมุ่งหมายที่ทำไว้

อดิศักดิ์ ชมเมือง (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โรงเรียนคอนไทรงามพิทยาคม อำเภอ กมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษา พบว่า ก่อนการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบของนักเรียน นักเรียนมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการแต่งกายไม่เรียบร้อย ไม่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน ไม่ตรงต่อเวลา ไม่ทำงานที่มอบหมาย ไม่ทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนและไม่ยอมรับและปรับปรุงผลงานของตน หลังจากการพัฒนาด้วยกลยุทธ์การประชุม อบรม และนิเทศ โดยใช้กิจกรรมนักเรียนต้นแบบ ส่งผลให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงวินัยด้านความรับผิดชอบ ดังนี้

1. ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ผลการพัฒนาปรากฏว่า นักเรียน โรงเรียนคอนไทรงามพิทยาคม มีความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น ทั้งในการแต่งกาย การตรงต่อเวลา และการทำงานตามที่มอบหมาย โดยจะเห็นได้จากกิจกรรมที่ครอบครัวมอบหมายให้ทำ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายก็จะทำให้เสร็จตามกำหนดเวลา การมาโรงเรียน การส่งการบ้าน ไม่หนีเรียน แต่งกายสุภาพเรียบร้อย นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจและให้ความสำคัญต่อการดำเนินงาน

ในแต่ละกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาขึ้นตามวัยในแต่ละระดับ จนเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่งของกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า

2. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ผลการพัฒนาปรากฏว่า ด้านการทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณ โรงเรียน นักเรียนมีการพัฒนาตนเองมากขึ้น ให้ความสำคัญและรู้จักช่วยกันทำความสะอาดตามเขตพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างมีความกระตือรือร้น ตอนเช้านักเรียนได้ทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณ โรงเรียน ช่วงกลางวันก็จะพยายามรักษาความสะอาดของห้องเรียน โดยไม่ทิ้งขยะในห้องเรียน ไม่ทำลายทรัพย์สินของทางโรงเรียน ตอนเย็นหลังเลิกเรียนก็มีการทำความสะอาดห้องเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นผู้ดูแลและให้กำลังใจ

จุลพงษ์ ทัศนัญะเชียงพิณ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงาน เสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนบ้านหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษา พบว่า สภาพปัญหา วินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ก่อนการพัฒนาพบว่า นักเรียนไม่ตั้งใจเรียน หยอกล้อกันในห้อง ไม่ส่งการบ้าน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลง นอกจากนั้น ยังแต่งกายไม่เรียบร้อย ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน พบว่า นักเรียนไม่ช่วยกันรักษาความสะอาด บริเวณ โรงเรียนและห้องเรียน ไม่ช่วยกันรักษาสิ่งของ วัสดุ อุปกรณ์ของ โรงเรียน และนักเรียนบางส่วนขีดเขียน โต๊ะ เก้าอี้ เมื่อดำเนินการพัฒนา โดยการประชุมระดมความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียน เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โดยมอบหมายให้ครูทุกคนได้จัดกิจกรรม การเรียนการสอน สอดแทรกความรับผิดชอบและโรงเรียน ได้จัดกิจกรรม โครงการประกวดห้องเรียนดีเด่น ผลการศึกษาทำให้นักเรียน มีความรับผิดชอบต่อที่ขึ้น คือ ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง พบว่า นักเรียนมีความขยัน ตั้งใจเรียน ทำงานหรือการบ้านเสร็จ และส่งตามเวลาที่ครู กำหนด รู้จักแบ่งเวลาเล่น และเวลาเรียนทำให้ผลการเรียนดีขึ้น แต่ยังมีนักเรียนอีก 3 เปอร์เซ็นต์ ยังส่งงานไม่สม่ำเสมอ ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน พบว่า นักเรียนร่วมมือในการทำ ความสะอาดห้องเรียน บริเวณ โรงเรียน และปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายจากทางโรงเรียนด้วยความเต็มใจ โดยไม่ต้องรอให้ครูบอกให้ทำเพราะทุกคนถือว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง ต่อ โรงเรียน แต่ยังมีนักเรียนอยู่อีก 2 เปอร์เซ็นต์ ที่ยังขาดความรับผิดชอบอยู่ ต้องให้ครูบอกเท่านั้น จึงจะทำหน้าที่ของตนเอง

ประพันธ์ แสงสว่าง (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงาน เสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนบ้านลาดวิทยาเสริม อำเภออมลไศย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษา พบว่า สภาพก่อนการพัฒนา นักเรียนในช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 3 แต่งกายผิดระเบียบและครูประจำชั้น ทั้ง 3 คน ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในแนวทางการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบที่จะทำให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา มาเรียนตรงเวลา และแต่งกายเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน หลังจากที่ได้ดำเนินการพัฒนา โดยใช้กลยุทธ์ การประชุมระดมความคิด การมอบหมายงานให้ปฏิบัติในกิจกรรมต่าง ๆ คือ การเข้าแถวหน้าเสาธง การประกวดการแต่งกาย การประกวดการรักษาความสะอาดสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน และการนิเทศแล้วปรากฏว่า ครูทั้ง 3 คน ได้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบดีขึ้น และนักเรียน จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ได้มีการพัฒนาวินัยในด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่ การมาโรงเรียนทันเวลา การปฏิบัติตามระเบียบของสถานศึกษา โดยเฉพาะการเข้าแถวเคารพธงชาติและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ การสนใจกิจกรรมการเรียนและรับผิดชอบงานที่ครูมอบหมาย การแต่งกายเรียบร้อยในสถานการณ์ต่าง ๆ มีความสุภาพเรียบร้อยและมีสัมมาคารวะต่อครูและผู้ใหญ่ และการมีมารยาทในการรับประทานอาหาร และส่วนความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ทำให้ผู้เรียนได้มีการรักษาความสะอาดห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ การรักษาความสะอาดบริเวณนอกห้องเรียนที่รับผิดชอบ และภายในบริเวณ โรงเรียน ตลอดทั้งมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและรักษาทรัพย์สินสมบัติของทางโรงเรียน ตามมาตรฐานด้านผู้เรียน โดยผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญตนเพื่อส่วนรวม การเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่นของโรงเรียน ได้ดีขึ้น

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เอนคิโซ (Enciso, 2000 : 961) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับวินัยนักเรียนตามทัศนะของนักเรียน ครูและผู้บริหาร โดยศึกษาในโรงเรียนระดับกลางที่มีนักเรียนประมาณ 1,700 คน ครู 69 คน พฤติกรรมด้านวินัยของนักเรียน คือ พฤติกรรมไม่เหมาะสมและการกล่าวหาจากที่ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการเรียนของนักเรียนคนอื่น ๆ ในชั้น จากการศึกษาเชิงเอกสาร พบว่า ความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการระบุปัญหาวินัยของครูจะต้องรับรู้ก่อนที่ดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับวินัยนักเรียนมีประสิทธิภาพในการป้องกัน หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แต่ผู้บริหารรู้สึกว่าคุณครูเป็นปัจจัยสำคัญในการนำนโยบายการแก้ปัญหานักเรียน ไปใช้ได้

อย่างประสบความสำเร็จซึ่งขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการชั้นเรียนของครูและนักเรียน มีความเชื่อว่าผู้ปกครองเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในกระบวนการแก้ปัญหาด้านวินัยนักเรียน

โจเซฟ (Joseph. 2000 : 25) ได้ศึกษาการสอนเกี่ยวกับชั้นเรียนจริยธรรม : เลนส์ส่องจริยธรรมเพื่อสะท้อนการปฏิบัติโดยนำเสนอมุมมองทางทฤษฎีที่สนับสนุนหลักการและเหตุผลของอาจารย์มหาวิทยาลัยคนหนึ่ง เพื่อการสัมมนาการสอนเรื่องชั้นเรียนจริยธรรม ซึ่งตรวจสอบความเข้าใจของเกี่ยวกับประสบการณ์ ซึ่งเกิดจากมุมมอง 3 มุมมอง คือ วรรณกรรมทางครุศาสตร์เกี่ยวกับมิติทางจริยธรรมการสอน ทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรม (เฉพาะที่สัมพันธ์กับความซับซ้อนของจริยธรรม) และแนวคิดเกี่ยวกับจินตนาการซึ่งมุ่งเน้นด้านการเลือกหลักสูตรที่ผู้สอนสร้างขึ้นในการพัฒนาเนื้อหาและกิจกรรมด้านคำถามของนักเรียน ซึ่งทำให้เกิดการสัมมนาด้านสิ่งที่นักเรียนเห็นว่าเป็นด้านที่มีคุณค่าของรายวิชา และด้านคำอธิบายเกี่ยวกับผลงานของแต่ละบุคคลในการสัมมนา ผลสำเร็จในการสอนการสัมมนาเหล่านี้ ได้แก่ นักเรียนได้รับความเข้าใจลึกซึ้งที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อมองตนเองว่า เป็นนักการศึกษาทางจริยธรรมมากกว่าที่จะเป็นผู้จัดการชั้นเรียนเพียงอย่างเดียว หลายคนเรียนรู้ที่จะมองบทบาทของครูว่าเป็นการเสนอให้เห็นจริยธรรมและนักเรียนมีภาษาจริยธรรมที่จะพูดเกี่ยวกับความอึดอัดใจที่จะหาทางออกในการสอนใน โรงเรียน

จิวเวลล์ (Jewell. 2001 : 646) ได้ศึกษาเรื่องการวัดการพัฒนาทางจริยธรรม : ความรู้สึก การคิดและการกระทำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่าบุคคลที่พัฒนาทางจริยธรรมแล้วเป็นบุคคลที่รู้สึกเกี่ยวกับประเด็นปัญหาจริยธรรมอย่างเข้มแข็งหรือไม่ หรือเข้าใจประเด็นปัญหาจริยธรรมหรือไม่ หรือปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมหรือไม่ เมื่อจัดการกับคนอื่น มีประเด็นโต้แย้งกันว่า ความหมายของคำว่าจริยธรรมเกี่ยวข้องกับวิธีที่คนควรจะกระทำต่อกันอย่างไร และได้แย้งว่าการศึกษาทางจริยธรรมควรจะจัดการกับการกระทำของคนในฐานะที่คนทำงาน อยู่ภายในกลุ่ม แนวโน้มในการศึกษาสำหรับคนมีความสามารถพิเศษ เพื่อมุ่งเน้นสภาพทางความรู้ของแต่ละบุคคลเมื่ออภิปรายความเข้าใจ เช่น การรู้จักหลักจริยธรรมสากล พิจารณาเห็นว่าเป็นเรื่องเฉพาะตัวเกินความจำเป็นและเป็นเรื่องไม่เพียงพอทางแนวคิด นอกจากนี้ยังได้ทำสังเขปขั้นตอน 6 ขั้นตอน ในการพิจารณาตัดสินจริยธรรมตามแบบของลอว์เรนซ์ โคห์ลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) คือการลงโทษและการเชื่อฟังความมุ่งหมายทางเครื่องมือของแต่ละบุคคลและการแลกเปลี่ยน ความคาดหวังร่วมกันระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์และความเป็นไปตามความคาดหวัง ระบบสังคมและการรักษาความสำนึกทางสังคม สิทธิที่มีก่อนและสัญญา

ทางสังคม หรือสาธารณประโยชน์ และหลักจริยธรรมสากล ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า งานวิจัยของโคห์ลเบิร์ก คนคิดอย่างไร ไม่ใช่คนประพฤติอย่างไร

เบรนดิงแฮม (Braintingham. 2001 : 146-A) ได้ทำการวิจัยการศึกษาเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย กรณีศึกษา หลักการเกี่ยวกับการเป็นประชาธิปไตยถูกนำมาทำการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษาอย่างไร โดยสังเกตในชั้นเรียน 2 ชั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งตามใจความสำคัญ 3 ส่วน คือ (1) เรื่องของควมมีอิสระกับความรับผิดชอบ (2) กระบวนการในการตัดสินใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (3) การให้เกิดผู้อื่น อันดับแรก พบว่าในทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง ผู้เข้าร่วมวิจัยคิดว่า ความมีอิสระกับความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่สำคัญ ทุกคนยอมรับว่าความมีอิสระต้องควบคู่ไปกับความรับผิดชอบ และการสอนให้รู้จักความรับผิดชอบทำได้โดยการที่ครูต้องเข้ามามีส่วนร่วม ให้ความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน รวมทั้งให้ความเสมอภาคในการมีสิทธิออกเสียง พบว่า กระบวนการตัดสินใจ โดยวิธีการเปิดอภิปราย แสดงความคิดเห็นและหาวิธีการแก้ปัญหาพร้อมกันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อส่วนรวม และสุดท้าย พบว่า ตัวอย่างของการให้ความเคารพหรือการให้เกิดผู้อื่น ในสังคมระดับชั้นเรียนและในโรงเรียน คือ การที่นักเรียนการศึกษาพิเศษสามารถเข้าร่วมเรียนในชั้นเรียนของนักเรียนการศึกษาปกติ และได้รับการยอมรับจากเพื่อร่วมชั้นเรียน เพราะความรู้สึกรักของกลุ่มตัวอย่าง ผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากต่อการศึกษาวิจัยในชั้นเรียน

แกรนดมอนท์ (Grandmont. 2002 : 278-A) ได้ทำการศึกษาการส่งเสริมวินัยและการใช้ประโยชน์ของการบริหารชั้นเรียนซึ่งใช้วิธีการจัดระเบียบวินัย ตามหลักประชาธิปไตย เพื่อทำการชี้แนะแนวทางในการส่งเสริมที่สามารถประสบผลสำเร็จ และเพื่อทดสอบผลกระทบของนักเรียนที่อยู่ในชั้นเรียน ซึ่งใช้วิธีการจัดระเบียบวินัยตามหลักประชาธิปไตย ที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของนักเรียนเมื่ออยู่ในชั้นเรียน โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ พบว่า การส่งเสริมวิธีการจัดระเบียบวินัยโดยใช้หลักประชาธิปไตยในโรงเรียนส่งผลในการช่วยปรับปรุงด้านความประพฤติของนักเรียน สนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถดูแลตนเองและมีความเป็นอิสระมากขึ้น และช่วยเตรียมความพร้อมให้กับครูรวมทั้งผู้บริหาร ในการแก้ปัญหาด้านระเบียบวินัยของนักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลในการช่วยลดระดับของความเครียด ในการปฏิบัติงานของครูและผู้บริหารลงได้อีกด้วย ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ พบว่า มีนักเรียนจำนวนมากที่รู้สึกว่าคุณเองรู้จักการให้ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น และรู้จักการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง

เมื่ออยู่ในชั้นเรียนตลอดช่วงระยะเวลาที่โรงเรียนทำการส่งเสริมวิธีการจัดระเบียบวินัยโดยใช้หลักประชาธิปไตยเป็นวิธีการบริหารชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ทราบว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพนั้น สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมซึ่งคุณลักษณะดังกล่าว จะทำให้นักเรียนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและอาศัยอยู่ร่วมกับสมาชิกอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีวินัยและความรับผิดชอบ ส่วนสภาพ ปัญหาด้านพฤติกรรมของนักเรียนที่พบ เช่น การขาดวินัยในด้านการแต่งกาย การรักษา ความสะอาด การเข้าแถวรับบริการ การขาดความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ ปัญหาการหนีเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อผู้เรียน สถานศึกษาต่าง ๆ ต้องมีแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยบุคลากรทุกฝ่าย จะต้องตระหนักในบทบาทหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริมอย่างจริงจัง ตลอดจนการให้ความร่วมมือ ในการดำเนินการไม่ว่าจะเป็นทาง โรงเรียน ชุมชน ครอบครัว ผู้ปกครองต้องช่วยกันกระดุน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งภายในและภายนอก โรงเรียน